MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VERSLO TEISĖS KATEDRA

SANDRA RUMSKAITĖ
Civilinės teisės programa

NUMANOMAS SUTARTIES PAŽEIDIMAS,
ARBA KAIP NEPADARYTI KLAIDOS NUTRAUKIANT SUTARTĮ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:
Doc.dr. Egidijus Baranauskas

_____

Vilnius, 2006

TURINYS

ĮVADAS.....4

1. SUTARTIES PAŽEIDIMO SAMPRATA.....7

1.1. Sutarties neįvykdymas.....9

1.2. Netinkamas sutarties įvykdymas.....12

1.3. Sutarties termino praleidimas.....13

2. NUMANOMAS SUTARTIES PAŽEIDIMAS.....16

2.1. Numanomas sutarties pažeidimas - esminis sutarties pažeidimas.....16

2.1.1. Esminio sutarties pažeidimo sąvoka.....17

2.1.2. Esminio sutarties pažeidimo kriterijai.....18

2.2. Numanomo sutarties pažeidimo sąvoka…..…….....23

2.2.1. Numanomas sutarties pažeidimas JAV ir Anglijos teisinėse sistemose.....24

2.2.2. Numanomas sutarties pažeidimas tarptautiniuose teisės aktuose.....27

2.2.3. Numanomas sutarties pažeidimas Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje.....28

3. SUTARTIES NUTRAUKIMAS ESANT NUMANOMAM SUTARTIES PAŽEIDIMUI.....31

3.1.Numanomas sutarties pažeidimas - tai prielaida nutraukti sutartį.....32

3.1.1. Nukentėjusios šalies teisė „nepriimti pažeidimo“ ir sutartį vykdyti.....33

3.1.2. Nukentėjusios šalies teisė „priimti pažeidimą“ ir sutartį nutraukti.....34

3.2. Sutarties nutraukimo sąlygos ir tvarka esant numanomam sutarties pažeidimui.....36

3.2.1.Prašymas patvirtinti apie tinkamą sutarties įvykdymą.....38

3.2.2. Pranešimas dėl sutarties nutraukimo.....40

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....44

LITERATŪROS SĄRAŠAS.....47

SANTRAUKA.....50

SUMMARY.....52

Pagrindinės sąvokos: numanomas sutarties pažeidimas, numanomas sutarties neįvykdymas, netinkamas sutarties įvykdymas, sutarties termino praleidimas, esminis pažeidimas.

Key words: anticipatory breach of contract, anticipatory non-performance of contract, defective performance, late performance, fundamental breach.

Anotacija. Numanomas sutarties pažeidimas reglamentuojamas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.219 straipsnyje**,** kuris suteikia teisę nutraukti sutartį, jeigu iš konkrečių aplinkybių galima numatyti, kad kita sutarties šalis sutartį pažeis iš esmės. Šis institutas Lietuvos sutarčių teisėje yra visiškai naujas. Numanomo sutarties pažeidimo instituto užuomazgos sutinkamos Anglijos bendrojoje teisėje. Pirmasis precedentas buvo nustatytas byloje *Hochster* prieš *De la Tour* (1853). Remiantis numanomo sutarties pažeidimo reglamentavimu ir teismų precedentais bendrosios teisės sistemoje, taip pat tarptautinių teisės aktų nuostatotomis, pastebime, kad Lietuvos teisinėje sistemoje numanomas sutarties pažeidimas ir sutarties nutraukimas esant numanomam sutarties pažeidimui reglamentuojami abstrakčiai ir ne visiškai teisingai.

Annotation. Anticipatory breach of contract is regulated in the article 6.219 of Civil Code of the Republic of Lithuania. This article gives the right to terminate the contract if to the date for performance it is clear that there will be a fundamental non-performance by other party. This concept is new in Lithuanian civil system. The concept “anticipatory breach” has its roots in English common law. The first anticipatory breach precedent was happened in *Hochster v De la Tour* (1853). In the master final work the author analyzes concept anticipatory breach of contract, haw this concept is regulated in common law precedents and in an international law, and draw the conclusion that the norm of anticipatory breach of contract in Lithuania Civil Code is not correct regulated.

ĮVADAS

Civiliniai teisiniai santykiai yra vienas iš pagrindinių visuomenės harmonijos ir teisinės sąveikos palaikymo elementų. Šie santykiai vadovaujasi subjektų lygiateisiškumo, proporcingumo, teisėtų lūkesčių, neleistinumo piktnaudžiauti teise bei tos teisės gynybos principais. Civiliniams santykiams įteisinti sudaromos įvairios sutartys, kuriose subjektai nustato šalių teises ir pareigas, jų keitimo ar panaikinimo tvarką, nutraukimo pagrindus ir aplinkybes.

Sutartis šalims turi įstatymo galią, todėl privalu laikytis visų jos sąlygų ir tinkamai vykdyti visas sutartines prievoles iki sutarties termino suėjimo dienos. Daugumos sutarčių atvejais reikalai klostosi sklandžiai ir sutartiniai įsipareigojimai yra vykdomi, jeigu ir ne visada paraidžiui, tai bent jau patenkinamu būdu. Sutarties vykdymo metu šalys visada gali atlikti jos pataisymus ir išspręsti kilusias smulkias problemas.

Viena šalis sutartį gali netinkamai įvykdyti, visiškai neįvykdyti arba praleisti sutarties įvykdymo laiką, t.y. pažeisti sutartį ir šis pažeidimas paaiškėja suėjus sutarties įvykdymo terminui. Tačiau galimas ir numanomas, spėjamas sutarties pažeidimas. Tarkime, kad sutartyje numatyta, jog rangovas darbus baigs tam tikrą dieną, pavyzdžiui, lapkričio 1 d. Sakykime, kad spalio 1 d. yra aišku, kad rangovas nesiruošia užbaigti darbų iki lapkričio 1 d. Ar kita šalis turi laukti iki lapkričio 1 d. ir tik tada nutraukti sutartį? Ar ji gali nutraukti sutartį anksčiau? Norint atsakyti į šiuos klausimus ir nutraukti sutartį būtina įrodyti pažeidimą (ir dar daugiau – esminį pažeidimą). Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad sutarties neįmanoma nutraukti iki tol, kol pažeidimas neįvyksta *de facto*. Tačiau dažnai tokiu atveju tai yra betikslis laukimas ir lėšų švaistymas, belaukiant, kol neišvengiamas pažeidimas įvyks ir bus galima kreiptis į kitą rangovą. Reaguojant į šią problemą, bendrosios teisės sistemos valstybių įstatymai leido nutraukti sutartį iki faktinio pažeidimo momento, t.y. kai sutarties pažeidimas yra numanomas.

Bendrosios teisės sutarčių doktrinoje ir teismų precedentuose jau nuo XIX amžiaus vidurio iškilo poreikis reglamentuoti numanomo sutarties pažeidimo institutą. Būtent taip atsitiko Anglijoje byloje *Hochster* prieš *De la Tour* (1853) [1]. Nors įstatymai leidžia nutraukti sutartį esant numanomam esminiam sutarties pažeidimui, ši procedūra gali būti labai rizikinga. Sutarčių praktikoje net ir sutarties nutraukimas faktinio pažeidimo atvejais kartais gali būti rizikingas ir bumerangu atsisukti prieš asmenį, nusprendusį nutraukti sutartį, jeigu paaiškėja, kad jis sutartį nutraukė neteisėtai. Rizika yra dar didesnė numanomo pažeidimo atvejais. Jeigu

[1] Elliott C., Quinn F. Contract Law. 4tf edition.- 2003, England: Pearson, p. 250.

nutraukus sutartį paaiškėja, kad šalis teisiniu požiūriu neturėjo pateisinamos priežasties sutarčiai nutraukti, tuomet būtent toks asmuo tampa sutarties pažeidėju.

Temos naujumas, aktualumas. Numanomo sutarties pažeidimo institutas Lietuvos sutarčių teisėje yra visiškai naujas dalykas, atėjęs į sutarčių teisę su naujojo Lietuvos Respublikos civilinio kodekso priėmimu (toliau- Lietuvos CK arba CK). Numanomo sutarties pažeidimo reglamentavimas sutinkamas 1980 m. Jungtinių Tautų konvencijoje dėl tarptautinių prekių pirkimo-pardavimo sutarčių (toliau- Konvencija), Europos sutarčių teisės principuose (PECL) (toliau- PECL). UNIDROIT Tarptautinių sutarčių teisės principų (toliau- Principai) recepcija Lietuvos civilinėje teisėje įtvirtino daugelį naujų, Vakarų pasaulyje pripažintų, sutarčių nutraukimo principų, tame tarpe ir numanomo sutarties pažeidimo reglamentavimą.

Neretai iškyla klausimas, ar atitinkamos normos turėjimas teisinėje sistemoje yra mados ar būtinumo reikalas? Ar teisinių santykių reglamentavimas prasideda nuo teisės normos įtvirtinimo, ar anot profesoriaus A. Vaišvilos nuo teisinės idėjos, kuri pirmiausia parodo jos gebėjimą įgauti teisių ir pareigų vienovę (arba bent) santykio pavidalą, suteikiantį jai techninį gebėjimą norminti ir kartu visuomeninti žmonių elgesį? [2]

Sutarties nutraukimas esant numanomam sutarties pažeidimui dėl savo naujumo beveik nėra sulaukęs teisininkų teoretikų ir praktikų dėmesio. Stinga mokslinių straipsnių bei praktinių šio instituto taikymo rekomendacijų. Esminis sutarties pažeidimas ir vienašališkas sutarties nutraukimas esant esminiam sutarties pažeidimui yra sulaukę, tačiau labai nedaug dėmesio. Jų taikymo problemas Lietuvoje neanalizuojamos, išskyrus sutarties nutraukimą, kuris tik iš dalies siejasi su mūsų nagrinėjama tema (Balčikonis R. Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą.//Jurisprudencija, 2004, t. 51(43); Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: soc. mokslai: teisė (01S) LTU-Vilnius, 2004). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas arba LAT) nutartyse pasigendama numanomo sutarties pažeidimo išsamios praktikos. Numanomas sutarties pažeidimas labiausiai nagrinėjamas bendrosios teisės sistemos šalyje (Jungtinėse Amerikos Valstijose, Anglijoje), nes jis yra kilęs bendrosios teisės sistemoje ir dažniausiai atliekamas teismine tvarka.

Darbo hipotezė: Lietuvos CK norma (6.219 str.) „Iš anksto numatomas sutarties neįvykdymas“ reglamentuojama nevisiškai tiksliai ir neišsamiai.

Tyrimo objektas. Šio magistro darbo tyrimo objektas - numanomas sutarties pažeidimas kaip sutarties pažeidimas, sukeliantis civilines teisines pasekmes, t.y. sutarties nutraukimą. Tyrimo dalykas - numanomo sutarties pažeidimo reglamentavimas tarptautinės

[2] Vaišvila A. Teisės teorija. Antras leidimas.- Vilnius: Justitia, 2004, p. 214.

privatinės teisės, Lietuvos Respublikos, užsienio valstybių teisės aktuose bei teismų precedentuose.

Darbo tikslas. Norėdami patvirtinti ar paneigti hipotezę, išanalizuosime ir atskleisime numanomo sutarties pažeidimo reglamentavimo problemas Lietuvos kontekste bei pasiūlysime galimus jų sprendimų variantus.

Darbo uždaviniai. Siekdami paneigti arba patvirtinti darbo hipotezę bei pasiekti išsikeltus darbo tikslus, šiam darbui iškeliami tokie uždaviniai:

1) pateikti sąvokos „numanomas sutarties pažeidimas“ sampratą;
2) apibrėžti numanomo sutarties pažeidimo nustatymo variantus;
3) atsižvelgiant į užsienio valstybių praktiką, tarptautinių teisės aktų nuostatas, jų interpretavimą, išanalizuoti Lietuvos CK nuostatas, susijusias su numanomo sutarties pažeidimo reglamentavimu;
4) pasiūlyti reglamentavimo spragų sprendimo būdus.

Tyrimo metodai. Rašant darbą naudojamasis įvairiais tyrimo metodais: analizės, apibendrinimo, lyginamuoju, loginiu, dokumentų analizės, sisteminės analizės.

Lyginamasis, analizės, apibendrinimo metodai naudojami analizuojant, lyginant, apibendrinant numanomo sutarties pažeidimo sampratą, jo reglamentavimą Lietuvos teisinėje sistemoje ir užsienio šalių teisinėje sistemoje, tarptautinės privatinės teisės norminiuose aktuose. Loginis metodas būtinas atskleidžiant bet kokio mokslinio tiriamojo darbo tikslus, aiškinantis teisės normų turinį, pateikiant išvadas, apibendrinimus. Sisteminės analizės metodas taikomas analizuojant teisės aktus ar atskiras teisės normas, reglamentuojančias numanomą sutarties pažeidimą. Dokumentų analizės metodu naudojamasi apibendrinant numanomo sutarties pažeidimo taikymą užsienio valstybių ir Lietuvos teismų praktikoje.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, trys pagrindinės dalys: 1) „Sutarties pažeidimo samprata“ (3 poskyriai); 2) „Numanomas sutarties pažeidimas“ (2 poskyriai); 3) „Sutarties nutraukimas esant numanomam sutarties pažeidimui“ (2 poskyriai), ir išvados. Pirmoje darbo dalyje nagrinėjama sutarties pažeidimo samprata, kuri padės suprasti, kas yra sutarties pažeidimas apskritai bei prieiti prie mūsų nagrinėjamo numanomo sutarties pažeidimo sampratos. Antroje dalyje nagrinėjamas numanomo sutarties pažeidimo kaip sutarties pažeidimo samprata Lietuvos CK bei užsienio valstybių teisinėje sistemoje, tarptautiniuose privatinės teisės aktuose, pateikiama „numanomo sutartis pažeidimo“ samprata ir sąvoka. Trečiojoje darbo dalyje nagrinėjama teisė nutraukti sutartį esant numanomam esminiam sutarties pažeidimui bei šios teisės realizavimo sąlygos ir tvarka. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados bei pasiūlymai, darbe naudotos literatūros sąrašas, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis.

1. SUTARTIES PAŽEIDIMO SAMPRATA

Civiliniai teisiniai santykiai yra vienas iš pagrindinių visuomenės harmonijos ir teisinės sąveikos palaikymo elementų. Šie santykiai vadovaujasi subjektų lygiateisiškumo, proporcingumo, teisėtų lūkesčių, neleistinumo piktnaudžiauti teise bei tos teisės gynybos principais.[3] Civiliniams santykiams įteisinti sudaromos įvairios sutartys, kuriose subjektai nustato šalių teises ir pareigas, jų keitimo ar panaikinimo tvarką, nutraukimo pagrindus ir aplinkybes.

Lietuvos CK 6.189 straipsnis įtvirtina nuostatą, kad teisėtai sudaryta sutartis šalims turi įstatymo galią. Tai reiškia, kad šalys privalo laikytis ir vykdyti sutartyje numatytų teisių ir pareigų. *Pacta sunt servanda* (sutarties reikia laikytis) yra vienas iš pagrindinių sutarčių principų, kuris perimtas dar iš Romėnų teisės. Tačiau dėl vienokių ar kitokių priežasčių sutartinės prievolės gali būti neįvykdytos arba įvykdytos netinkamai, arba įvykdytos praleidus sutarties terminą. Tokiu atveju sakoma, kad šalis pažeidė sutartį. Todėl būtų neteisinga suabsoliutinti *pacta sunt servanda* principą ir versti kitą sutarties šalį vykdyti sutartį, jei antroji šalis pažeidžia savo sutartinius įsipareigojimus, jų nevykdo, arba, paaiškėja, kad viena iš šalių buvo nesąžininga sudarydama sutartį, pasinaudojo antrosios šalies silpnumu, nepatyrimu ir pan.[4]

Pažeidus sutartį, nukenčia kitos šalies teisės ir interesai. Todėl nuostolius patyrusi šalis įgyja teisę reikalauti taikyti savo pažeistų teisių ir interesų gynimo būdus. Šie būdai gali būti įvairūs: reikalavimas įvykdyti prievolę natūra, nuostolių atlyginimas, sutarties nutraukimas ir t.t.

Atsižvelgiant į tai, ar sutarties pažeidimas yra esminis ar neesminis, kontinentinės teisės tradicijos šalyse nukentėjusiai šaliai (kreditoriui) dažniausiai leidžiama nutraukti sutartį tik tuo atveju, jeigu sutarties pažeidimas yra esminis.

Pradėdami nagrinėti darbo temą „Numanomas sutarties pažeidimas, arba kaip nepadaryti klaidos nutraukiant sutartį“ apibrėžkime „sutarties pažeidimo“ sąvokos reikšmę, t.y. kokie sutarties šalies veiksmai laikytini sutarties pažeidimu apskritai.

Žodis „pažeisti“ dabartinės Lietuvių kalbos žodyne reiškia ką nors sulaužyti, peržengti.[5]

Profesorius Treitel (1991) sutarties pažeidimą apibrėžė taip: „sutartis pažeidžiama, kai viena šalis be jokios teisinės priežasties atsisako vykdyti tai, ką yra įsipareigojusi atlikti pagal sutartį“. [6] Profesorius V. Mikelėnas sutarties pažeidimą plačiąja prasme apibrėžia kaip civilinės

[3] Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas // Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74-2262, 1.2 str.
[4] Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė. - Vilnius: MRU, 2005, p. 112.
[5] Keinys S., Klimavičius J., Paulauskas J. ir kt. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000, p.533.
[6] Coester-Waltjen D. The new approach to breach of contract in German law//Comparative remedies for breach of contract. –Oxford: Hart publishing, 2002, p.135.

teisės pažeidimą, sukeliantį civilinę atsakomybę. Ne bet koks sutarties sąlygų neįvykdymas laikomas sutarties pažeidimu. Sutarties pažeidimu gali būti laikomas tik nepateisinamas sutarties neįvykdymas ar netinkamas įvykdymas.[7]

PECL 1:301 straipsnio (4) punkto bei 9 skyriaus normomis ir Principų 7.1.1 straipsnyje teisė nutraukti sutartį siejama ne su „sutarties pažeidimu“, bet su „sutarties nevykdymu“ (su „*non-performance“*). Apibendrintai galime daryti išvadas, kad toks termino pasirinkimas PECL ir Principuose visiškai logiškas ir suprantamas. Terminas „nevykdymas“ šiuose principuose apima visas sutarties pažeidimo rūšis:

1) visišką sutartinės prievolės neįvykdymą („*failure to perform“*);

2) netinkamą („*defective performance“)* sutartinės prievolės įvykdymą;

3) įvykdymo termino praleidimą („*late performance“*).

Lietuvos CK 6.217 straipsnio 1 dalyje, CK 6.219 straipsnyje įstatymų leidėjas pasirinko „esminio sutarties pažeidimo“, „sutarties pažeidimo“, o ne „sutarties esminio neįvykdymo“, „sutarties neįvykdymo“ terminus. Taip pat pastebėtinas Lietuvos CK 6.219 straipsnio pavadinimo bei turinio neatitikimas. CK 6.219 straipsnio pavadinimas: „Iš anksto numatomas *sutarties neįvykdymas*“. Tuo tarpu šios normos dispozicijoje kalbama apie sutarties pažeidimą: „Šalis gali nutraukti sutartį, jeigu iki sutarties įvykdymo termino pabaigos iš konkrečių aplinkybių ji gali numanyti, kad kita šalis *pažeis sutartį* iš esmės“. Toks nevienodas sąvokų vartojimas gali būti dėl klaidingo normos vertimo iš anglų kalbos į lietuvių kalbą. Vengdami terminų sumaišties ir atsižvelgdami į darbo temos pavadinimą, toliau tekste vartosime „sutarties pažeidimo“, „numanomo sutarties pažeidimo“ sąvokas.

Sutarties pažeidimo sąvoka užsienio valstybių teisėje apibrėžiama nevienodai. Vienose valstybėse ši sąvoka apima bet kokį nukrypimą nuo sutarties sąlygų, taip pat visišką sutarties neįvykdymą.[8]

Anglijos sutarčių teisėje sutarties pažeidimu („*breach of contract“*) laikomas bet koks sutartinės prievolės neįvykdymas ar jos netinkamas įvykdymas.[9] JAV, kaip ir Anglijos, sutarčių teisėje išskiriami esminis, neesminis sutarties pažeidimai ir numanomas sutarties pažeidimas.

Italijos sutarčių teisės doktrina savo ruožtu skiria visišką sutarties neįvykdymą (pažeidimą) ir santykinį sutarties pažeidimą (pažeidimą).[10]

Prancūzijos civilinis kodeksas kreditoriui suteikia teisę nutraukti sutartį, kai skolininkas sutartį įvykdo netinkamai arba iš viso neįvykdo.[11]

---

[7] Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. Vilnius: Justitia, 1996, p. 466-467.
[8] Ten pat, p. 466.
[9] Ten pat, p. 467-468.
[10] Ten pat, p. 472.
[11] Ten pat, p. 480.

Vokietijos, Japonijos sutarčių teisėje skiriamos dvi sutarčių pažeidimo rūšys: 1) termino praleidimas, 2) negalėjimas įvykdyti sutartį.[12] Pažymėtina, kad Vokietijos terminologijoje vartojama ne „sutarties pažeidimo“, o „įsipareigojimo sulaužymo“ sąvoka, nes taisyklės taikomos ne tik sutartinių, bet ir įstatyminių įsipareigojimų vykdymui. Taigi, ši sąvoka taikoma visais atvejais, kur yra teisinis ryšys tarp dviejų arba daugiau asmenų, įpareigojantis bent vieną šalį įvykdyti konkretų įsipareigojimą kitai šaliai.[13]

Pastebime, kad užsienio valstybių sutarčių teisės doktrinose termino praleidimas, netinkamos kokybės prekių pateikimas, taros ir įpakavimo reikalavimų neatitikimas, kiti sutarties sąlygų netinkamo įvykdymo atvejai įvardijami vienu terminu - sutarties pažeidimu.

Atkreiptinas dėmesys, kad tik bendrosios teisės sistemos šalyse be esminio ir neesminio sutartis pažeidimo yra išskiriamas ir iš anksto numanomas esminis sutarties pažeidimas *(„anticipatory breach“),* kuris suteikia nukentėjusiai šaliai teisę nutraukti sutartį iki jos įvykdymo termino pabaigos.

Šalių sudaryta sutartis - tai prievolinių santykių atsiradimo pagrindas. Sutartimi šalys įgyja teises ir prisiima pareigas, kurios sudaro prievolės turinį. Todėl sutarties pažeidimo atveju „nukentėjusioji šalis“, „sąžininga šalis“ tampa „kreditoriumi“ kitos sutarties šalies atžvilgiu ir kuris įgyja reikalavimo teisę į tinkamą prievolės įvykdymą. Tačiau ne visų užsienio šalių teisinėse sistemose sutinkami tokie sąvokų „perėjimai“. Todėl šiame darbe gali būti vartojamos visos anksčiau minėtos sąvokos, neatsižvelgiant į sutarties pažeidimo atsiradimą.

Remiantis PECL 1:301 straipsnio (4) punktu, Principų 7.1.1 straipsniu, bei Lietuvos CK 6.205 straipsniu, sutarties pažeidimu laikytinas šalies nepateisinamas sutartinių įsipareigojimų neįvykdymas, netinkamas sutartinių įsipareigojimų įvykdymas ar sutarties termino praleidimas, kurie sukelia civilines teisines pasekmes. Toliau aptarsime kiekvieną iš šių pažeidimo rūšių atskirai.

1.1. Sutarties neįvykdymas

Sutarties neįvykdymas kaip sutarties pažeidimas sutinkamas Lietuvos CK 6.205 straipsnyje, kuris pakartoja Principų 7.1.1 straipsnį ir PECL 1:301 straipsnio (4) punktą. Sutarties neįvykdymas suprantamas kaip visiškas sutartinių įsipareigojimų neįvykdymas. Nukentėjusioji šalis visiškai negauna to, ko ji tikėjosi pagal sudarytą sutartį.

R.Balčikonis pastebi, kad Lietuvos CK yra vartojamas terminas „neįvykdymas“ gali būti suprantamas dviem skirtingomis reikšmėmis: vienu atveju jis reiškia prievolės neįvykdymą

[12] Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija, p. 474.
[13] Coester-Waltjen D. The new approach to breach of contract in German law// ten pat, p. 136.

in nature, o kitu atveju – visas tris galimas sutarties pažeidimo rūšis iš karto.[14] Tuo tarpu Principuose terminas neįvykdymas („*non-performance"*) visur suprantamas tik plačiąja prasme. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos CK 6.219 straipsnis yra Principų 7.3.3 straipsnio recepcija, terminą „numanomas sutarties neįvykdymas" turėtume suprasti plečiamai, t.y. jis turėtų apimti visus numanomus sutarties pažeidimus.

Užsienio valstybėse nevienodai traktuojamas sutarties neįvykdymas kaip sutarties pažeidimas. Vienose valstybėse neįvykdymas konstatuojamas atsižvelgiant į neįvykdymo „pateisinamumo" ir „nepateisinamumo" sąvokas. Kitose valstybėse neįvykdymui nustatyti yra svarbios įvykdymo „galimumo" ir „negalimumo" sąvokos.

Vokietijos sutarčių teisėje sutarties neįvykdymas yra siejamas su „negalimumo" sąvoka. Iš konkretaus įvykdymo principo išplaukia, kad yra svarbu atkreipti dėmesį į tai, ar įvykdymas yra įmanomas, ar ne. Kol skolininkas (pardavėjas) gali suteikti prekes arba paslaugas – net, jei jam reikėtų labai daug pastangų (finansinių ar pan.) – įvykdymas netampa neįmanomu. Todėl, kol įvykdymas yra įmanomas (net jei jis labiau sudėtingesnis nei skolininkas tikėjosi), kreditorius gali reikalauti konkretaus įvykdymo, o neįvykdymas tokiu atveju nebūtų laikomas negalimu.[15]

Bendrosios teisės tradicijos šalyse sutartis laikoma pažeista tuomet, kai sutarties neįvykdymas yra nepateisinamas *(there is no breach when non-performance of a contract is justified by some lawful excuse)*. Todėl jei sutartis neįvykdoma dėl pateisinamos priežasties, kreditoriaus gynybos priemonės bus apribotos (dažniausiai jis turės tik teisę reikalauti nuostolių atlyginimo). [16]

Sutarties neįvykdymas yra pateisinamas, jei po sutarties sudarymo atsiranda išorinė aplinkybė, kuri trukdo įvykdyti sutartį arba tokia vykdymo išimtis *(„exceptiori")* buvo numatyta sutartyje. [17] Bendrosios teisės tradicijoje laikomasi nuomonės, kad sutarties, kaip socialinio reiškinio, esmė yra ne abipusis valios išreiškimas siekti abiem šalims optimalaus rezultato, bet garantavimas, kad kiekviena šalis įvykdys savo pareigas, tai yra laikomasi griežtos atsakomybės principo. Todėl pažeidus sutartį, nukentėjusioji šalis visada turi teisę į nuostolių atlyginimą, nebent kita šalis nebuvo prisiėmusi sutartį įvykdyti sutrukdžiusių aplinkybių atsiradimo rizikos, bet tokiu atveju negalėsime kalbėti ir apie sutarties pažeidimą.

---

[14] Balčikonis R. Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą.//Jurisprudencija, 2004, t. 51(43), p. 49.
[15] Coester-Waltjen D. The new approach to breach of contract in German law// ten pat, p. 136-137.
[16] Beatson J. Anson`s law of contract. 28th edition. –England: University of Cambridge, 1991, p. 565.
[17] Ten pat

Lietuvos CK sisteminės analizės dėka pastebimas sutarties neįvykdymo skirstymas į pateisinamą ir nepateisinamą. Sutartis gali būti neįvykdyta dėl pateisinamų arba nepateisinamų priežasčių.[18]

Kyla klausimas, kokią reikšmę turi sutarties neįvykdymo skirstymas į pateisinamą ir nepateisinamą neįvykdymą?

V. Mikelėnas pažymi, kad sutarties pažeidimu gali būti laikomas tik nepateisinamas sutarties neįvykdymas.[19] Sutarties neįvykdymo skirstymas į pateisinamą ir nepateisinamą sutarčių teisės doktrinoje yra reikšmingas kalbant apie gynybos būdus. Jeigu sutarties neįvykdymas nepateisinamas, kita šalis gali reikalauti atlyginti nuostolius, taip pat taikyti kitokius gynybos būdus. Sutartį, neįvykdytą dėl pateisinamų priežasčių, pavyzdžiui dėl *force majeure*, kita šalis gali nutraukti, tačiau tokiu atveju negalimas nuostolių atlyginimas. Lietuvos CK 6.212 straipsnyje ir Principų 7.1.7 straipsnyje reglamentuojama *force majeure* pateisina sutarties neįvykdymą ir panaikina sutarties neįvykdžiusios šalies civilinę atsakomybę. Tačiau ši norma neatima iš kitos šalies galimybės imtis gynybos priemonių, kurios nėra civilinė atsakomybė, taip pat šia norma leidžiama kitai šaliai pasinaudoti teise nutraukti sutartį, sustabdyti sutarties vykdymą, reikalauti sumokėti palūkanas.[20]

Lietuvos CK 6.206 straipsnis palyginus su Principų 7.1.2 straipsniu nustato du sutarties neįvykdymo pateisinimo pagrindus:

1) būdama kalta dėl sutarties pažeidimo, šalis negali remtis tuo, kad kita šalis neįvykdžiusi sutarties. Tokiu atveju sutarties neįvykdymą pateisina kitos šalies padarytas sutarties pažeidimas, galintis pasireikšti tiek aktyviais tos šalies veiksmais, tiek neveikimu;[21]
2) šalis gali neįvykdyti sutarties dėl įvykio, kurio atsiradimo rizika tenka kitai šaliai. Tokiais atvejais sutarties neįvykdymas taip pat pateisinamas.

Matome, kad bendrai sutarties neįvykdymas bus laikomas sutarties pažeidimu, sukeliančiu civilines teisines pasekmes tuomet, kai neįvykdymas bus nepateisinamas. Taip pat atsižvelgiant į Lietuvos CK sistemiškumą, nuoseklumą terminus „sutarties neįvykdymas“, „numanomas sutarties neįvykdymas“ turėtume suprasti ne tik siaurąja, bet ir plačiąja prasme, t.y. šie terminai turėtų apimti visus sutarties pažeidimo atvejus. Tačiau toks plečiamasis požiūris Lietuvos teisinėje sistemoje nėra teisingas, kadangi tokį požiūrį mums suformuoja pažodinis tarptautinių teisės aktų normų vertimas iš anglų kalbos į lietuvių kalbą.

[18] CK komentaras. Šeštoji knyga, 2003, p.273.
[19] Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija, p. 466.
[20] CK komentaras. Šeštoji knyga, 2003, p. 285-286.
[21] Ten pat, p. 274.

1.2. Netinkamas sutarties įvykdymas

Lietuvos CK 6.38 straipsnio 1 dalis įtvirtina tinkamo prievolės įvykdymo principą. Šis principas reiškia, kad sutarties šalies atliekami veiksmai turi tiksliai atitikti sutarties sąlygas pagal subjektą, būdą, vietą, terminus, objektui keliamus kokybės, kiekio, asortimento, komplektiškumo reikalavimus bei kitus sutarties nurodymus.

Kad sutartis būtų laikoma įvykdyta tinkamai, turi būti atsižvelgiama į sutartyje numatytų reikalavimų tinkamą įvykdymą, kurie apima:

1) *tinkamus subjektus*. Sutarties pagrindu atsiradusios prievolės šalys yra kreditorius ir skolininkas. Prievolės vykdymo subjektai gali nesutapti su prievolės subjektais (kreditoriumi ir skolininku). Prievolę gali įvykdyti kas nors kitas vietoj skolininko. Taip pat prievolė gali būti įvykdyta ne kreditoriui, o jo nurodytam trečiajam asmeniui.[22] Lietuvos CK 6.44 straipsnio 1 dalyje reglamentuojama bendroji taisyklė, kaip turi būti įvykdyta prievolė tinkamam kreditoriui, t.y. „prievolė turi būti įvykdyta kreditoriui arba jo atstovui, taip pat kreditoriaus paskirtam asmeniui arba asmeniui, kuris įstatymų ar teismo yra įpareigotas priimti prievolės įvykdymą“;

2) *sutarties įvykdymą tinkamoje vietoje*. Prievolės įvykdymo vieta reglamentuojama Lietuvos CK 6.52 straipsnyje. Prievolė turi būti įvykdyta toje vietoje, kuri nurodyta sutartyje ar įstatymuose arba kurią nulemia prievolės esmė. Tuo atveju, jeigu prievolės vieta nebus nustatyta, turi būti įvykdoma:

a) prievolė perduoti pagal individualius požymius apibūdintą daiktą - daikto buvimo vietoje prievolės atsiradimo momentu (CK 5.52 straipsnio 1 d.);

b) prievolė perduoti nekilnojamąjį daiktą - daikto buvimo vietoje (CK 5.52 straipsnio 2 d.);

c) prievolė perduoti pagal rūšies požymius apibūdintą daiktą - skolininko gyvenamojoje ar verslo vietoje (CK 5.52 straipsnio 3 d.);

d) piniginė prievolė - kreditoriaus gyvenamojoje ar verslo vietoje prievolės įvykdymo termino suėjimo momentu (CK 5.52 straipsnio 4 d.);

e) visos kitos prievolės - skolininko gyvenamojoje ar verslo vietoje prievolės įvykdymo termino suėjimo momentu (CK 5.52 straipsnio 5 d.);

3) *sutarties įvykdymą tinkamu laiku*. Prievolių įvykdymą tinkamu laiku reglamentuoja Lietuvos CK 6.53 straipsnio nuostatos, reglamentuojančios termino nustatymo taisykles, kai terminas sutartyje yra apibrėžtas ir neapibrėžtas. Sutarties įvykdymas tinkamu laiku, t.y. nepraleidus sutartyje nustatyto ar kreditoriaus nurodyto termino yra labai svarbus. Jo išskirtinumą parodo tai, kad sutarties termino praleidimas pats savaime jau yra laikomas

[22] Vasarienė D. Civilinė teisė. Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija, 2002, p. 153.

sutarties pažeidimu. Principų 7.3.1 straipsnio nuostatos ir Lietuvos CK 6.217 straipsnio 3 dalis suteikia šaliai teisę vienašališkai nutraukti sutartį, jeigu yra praleistas sutarties įvykdymo terminas ir prievolė neįvykdyta per papildomai nustatytą terminą;

4) s*utarties įvykdymą tinkamu būdu*. Remiantis sutarčių privalomumo principu, šalių susitarimas turi įstatymo galią (CK 6.189 straipsnis). Šalių sudaryta sutartis turi būti vykdoma būtent taip, kaip tai numato sutartis. Lietuvos CK 6.40 straipsnio 1 dalis įtvirtina taisyklę, kad kreditorius turi teisę nepriimti prievolės įvykdymo dalimis, jeigu ko kita nenumato sutartis ar įstatymas. Todėl jeigu skolininkas pasiūlo kreditoriui priimti tik dalį prievolės įvykdymo, kreditorius turi teisę atsisakyti priimti prievolės įvykdymą tokiu būdu. Kai prievolės dalykas sudaro vientisą daiktą, prievolę galima įvykdyti tiktai iš karto visą. Tačiau kai prievolė turi dalykų kompleksą arba daiktų visumą, tuomet ją jau galima įvykdyti dalimis;[23]

5) *tinkamą sutarties objektą*. Prievolės įvykdymo objektu yra laikoma ta vertybė, kurią kreditorius gauna skolininkui įvykdžius prievolę. Dažniausiai prievolės įvykdymo objektas yra daiktai ir pinigai, tačiau gali būti ir intelektinės veiklos objektai.[24] Sutarties objektui keliamus reikalavimus nustato pačios sutartis šalys. Jeigu šalių susitarimo nėra, tokiu atveju objekto reikalavimai nustatomi remiantis įstatymais arba bendraisiais teisės principais. Principų 5.6 straipsnyje reglamentuojama, kad jeigu sutarties objekto kokybė nenustatyta nei sutartimi, nei įstatymu, tuomet sutarties šalis turi vykdyti sutartį atsižvelgdama į konkrečias aplinkybes: sutarties įvykdymo kokybė turi būti protinga ir ne blogesnė už vidutinę.

Apibendrinę tinkamo sutarties įvykdymo reikalavimus, galime apibrėžti „netinkamo sutarties įvykdymo“ sąvoką. Netinkamas sutarties įvykdymas - tai sutarties pažeidimas, kuris pasireiškia skolininkui prievolės neįvykdžius nustatyti būdu, terminu, nustatytoje vietoje, kokybiškai, nesilaikant įstatymų ar bendrųjų teisės principų ir toks neįvykdymas yra nepateisinamas.

1.3. Sutarties termino praleidimas

Lietuvos CK 6.205 straipsnis visiškai atkartoja Principų 7.1.1 straipsnį, kuriame pavėluotas įvykdymas („*late performance“*) priskiriamas prie sutarties pažeidimo.

Teisės doktrinoje manoma, kad net sutarties įvykdymo termino, turinčio esminę reikšmę, praleidimas nors vieną dieną gali būti pripažintas esminiu sutarties pažeidimu. Pavyzdžiui, rangovas privalo suremontuoti grūdų džiovinimo įrangą iki rugpjūčio 10 d., nes rugpjūčio 11 d. užsakovas pradeda supirkinėti grūdus. Todėl praleidus šį terminą, sutartis

[23] Vasarienė D. Civilinė teisė, p. 158.
[24] Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė, p. 35.

pažeidžiama iš esmės, nes užsakovas negali vykdyti savo sutartinių įsipareigojimų pagal kitas sudarytas sutartis.[25]

Bendrosios teisės sistemos šalyse vėlavimas nebūtinai reiškia esminį sutarties pažeidimą, jeigu tai nėra aiškiai nurodyta sutartyje, panaudojant formuluotę „laikas yra labai svarbus“. Jeigu ši formuluotė nėra nustatyta, tuomet laiko išlygos tradiciškai traktuojamos kaip „guminės“.

Geras aiškaus šalių susitarimo pavyzdys yra tuomet, kai numatomas įsipareigojimo įvykdymo laikas ir susitariama, kad „laikas yra labai svarbus“. Toks suformulavimas reiškia, kad net ir nežymus delsimas įvykdyti įsipareigojimus suteikia teisę nekaltajai šaliai nutraukti sutartį. Pavyzdžiui, byloje *Unijon Eagle Ltd* prieš *Golden Achievement Ltd* (1997) buto pardavimo sutartyje buvo numatyta, kad kambarys ir visi kitu su pardavimu susiję klausimai turi būti sutvarkyti iki 17: 00 val. tam tikrą dieną, kad laikas yra labai svarbus ir jeigu pirkėjas nesilaikys šios nuostatos, pardavėjas turės teisę negrąžinti užstato. Pirkėjas dešimt minučių vėlavo pristatyti čekį, pardavėjas atsisakė jį priimti ir negrąžino pirkėjo užstato.[26]

Sutarties termino praleidimas kaip sutarties pažeidimas kreditoriui suteikia teisę nutraukti sutartį tik po papildomo termino sutarčiai įvykdyti pasibaigimo. Kreditorius, nustatęs skolininkui papildomą terminą sutarčiai įvykdyti, negali jos nutraukti. Teisė nutraukti sutartį tokiais atvejais atsiranda tuomet, kai sutartis neįvykdoma ir per papildomą terminą. Toks apribojimas įtvirtintas Lietuvos CK 6.217 straipsnio 3 dalyje ir Principų 7.1.5 straipsnio (1) dalyje. Principų 7.1.5 straipsnio (1) dalyje reikalauja skolininkui numatyti „protingą“ terminą sutartiniams įsipareigojimams įvykdyti. Tuo tarpu Lietuvos CK 6.217 straipsnio 3 dalyje reikalaujama kreditoriui nustatyti „papildomą“ terminą. Atsižvelgiant į Lietuvos CK 1.5 straipsnio 1 dalyje įtvirtintus pagrindinius teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus, darytina išvada, kad kreditoriaus nustatytas „papildomas“ terminas turi atitikti teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus.

Vokietijos sutarčių teisės doktrina reikalauja, kad nukentėjusioji šalis pranešimu suteiktų kitai šaliai papildomai laiko įsipareigojimams įvykdyti, siekiant, kad būtų išvengta nepatogumų ir netikėtumų. Suteikiamas papildomas laikas įsipareigojimams įvykdyti turi būti toks, kad skolininkas turėtų pakankamai laiko juos įvykdyti. Trukmė priklauso nuo konkrečios situacijos aplinkybių.[27] Tačiau Vokietijos sutarčių teisės doktrinoje papildomo termino nustatymas nėra absoliutus, jis turi išimčių. Kadangi yra situacijų, kai papildomas terminas netenka prasmės, pavyzdžiui, įsipareigojimų bet kokiu atveju neįmanoma įvykdyti arba juos

[25] CK komentaras. Šeštoji knyga, 2003, p. 293.
[26] O`Sullivan J., Hilliard J. The law of contract.- England: University of Cambridge, 2004, p. 523.
[27] Coester-Waltjen D. The new approach to breach of contract in German law// ten pat, p. 142.

įvykdyti visiškai atsisako skolininkas, kai žala jau buvo padaryta arba kai tolesnis delsimas nebepriimtinas.[28] Visais šiais atvejais įstatymai atleidžia nuo šios sąlygos.

R. Balčikonis nagrinėdamas sutarties nutraukimo reglamentavimą Konvencijoje mini *Nachfrist* termino reikšmę.[29] Kai pardavėjas nepristato prekių arba neperduoda nuosavybės teisės į prekes ir kai sutartyje nėra nustatytas konkretus pristatymo terminas, pirkėjas iš karto negali nutraukti sutarties. Pirmiausia pirkėjas, vadovaudamasis Konvencijos 47 straipsnio 1 dalimi, turi perduoti pranešimą, kuriame turi būti nustatytas papildomas ir protingas laikas pardavėjo prievolėms įvykdyti. Šis pranešimas ir yra vadinamas *Nachfrist,* nes kilęs iš Vokietijos teisės sistemos.

Sutarties termino praleidimas kaip sutarties pažeidimas, kurio pagrindu nukentėjusioji šalis turi teisę nutraukti sutartį, skirtingose teisinėse sistemose gali būti vertinamas nevienodai. Bendrosios teisės sistemos šalyse sutarties termino pažeidimas gali būti laikomas esminiu sutarties pažeidimu tik jeigu yra šalių susitarimas dėl jo esmingumo („laikas yra labai svarbus“). PECL, Principų, Konvencijos ir Lietuvos CK nuostatose termino praleidimas dažniausiai yra suprantamas kaip sutarties pažeidimas, kuris yra prielaida nutraukti sutartį po papildomo protingo termino sutarčiai įvykdyti pasibaigimo

Apibendrinus tai, kas buvo kalbėta 1- oje darbo dalyje „Sutarties pažeidimo samprata“, galime pasakyti, kad bet koks pažeidimas, koks nedidelis jis bebūtų, yra netinkamas sutarties šalių sutartinių įsipareigojimų vykdymas, kuris gali būti pagrindas teisei į žalos atlyginimą atsirasti. Tačiau papildomai prie teisės į žalos atlyginimą, kai kurie pažeidimai - būtent kai kurie, o ne visi - suteikia nekaltajai šaliai teisę nutraukti sutartį. Tai pati drastiškiausia sutarčių teisėje taikoma teisinės gynybos priemonė, ir šis procesas yra teisiškai rizikingas procesas.

Šio poskyrio uždavinys buvo išsiaiškinti bendrąją sutarties pažeidimo sampratą, t.y. rasti atsakymą į klausimą: kokie pažeidimai yra laikytini sutarties pažeidimu? Atsakymas būtų toks: sutarties pažeidimas - tai nepateisinamas sutarties šalies sutartinių įsipareigojimų visiškas neįvykdymas, netinkamas sutartinių įsipareigojimų įvykdymas ar sutarties įvykdymo termino praleidimas. Pastebėjome, kad ne visose užsienio valstybėse sutarties pažeidimas yra išskaidomas į tokias rūšis. Tačiau mes, remdamiesi Lietuvos teisės doktrina bei sisteminiu Lietuvos CK aiškinimu, toliau darbe sutarties pažeidimą traktuosime pagal anksčiau minėtą apibrėžimą.

[28] Ten pat, p. 143.
[29] Balčikonis R. Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą.// ten pat, p. 52.

2. NUMANOMAS SUTARTIES PAŽEIDIMAS

Bendrosios teisės tradicijos šalyse (Jungtinėse Amerikos Valstijose, Anglijoje) be esminio ir neesminio sutarties pažeidimo, sutarčių teisės doktrina skiria būsimą, arba iš anksto numanomą, sutarties pažeidimą ("*anticipatory breach"*).[30]

Pastebėtina, kad Lietuvos teisinėje literatūroje galime rasti skirtingas sąvokas „numatomas pažeidimas“ ir „numanomas pažeidimas“. V. Mikelėnas naudoja „numanomo pažeidimo“ sąvoką.[31] Lietuvos CK 6.219 straipsnio pavadinime įtvirtinta „numatomo pažeidimo“ sąvoka.

Žodžio „matyti“ [32] dabartinės Lietuvių kalbos žodyne reikšmė yra pastebėti, suprasti, suvokti. Žodžio „manyti“ [33]- galvoti, mąstyti. Žodžio „anticipate“ vertime iš anglų kalbos į lietuvių kalbą pateikiamos reikšmės - laukti, numatyti, nujausti, tikėtis.[34] Manytina, kad „numatomas pažeidimas“ yra labiau tinkamas, kadangi ši sąvoka tiksliau parodo objektyvesnį numatymą dėl būsimo sutarties pažeidimo. Tačiau tam, kad nekiltų daugiau sumaišties, toliau tekste naudosime sąvokas „numatomas pažeidimas“ ir „numanomas pažeidimas“ kaip sinonimus.

Numanomas sutarties pažeidimas reglamentuojamas PECL 9:304 straipsnyje ir Principų 7.3.3 straipsnyje. Lietuvos CK 6.219 straipsnyje taip pat įtvirtinta Lietuvos sutarčių teisei nauja ir nežinoma numatomo sutarties pažeidimo norma. Palyginę CK 6.219 straipsnį su Principų 7.3.3 straipsniu galime pastebėti, jog CK 6.219 straipsnis yra visiška Principų 7.3.3 straipsnio recepcija.

2.1. Numanomas sutarties pažeidimas - tai esminis sutarties pažeidimas

Nagrinėdami numanomo sutarties pažeidimo normos reglamentavimą, įtvirtintą PECL 9:304 straipsnyje, Principų 7.3.3 straipsnyje, Konvencijos 72 straipsnyje, Lietuvos CK 6.219 straipsnyje, bei numanomo sutarties pažeidimo sampratą bendrosios teisės sistemos šalyse, pastebime bendrą numanomo sutarties pažeidimo požymį. Ne bet koks numanomas sutarties pažeidimas suteikia teisę nutraukti sutartį. Numanomas pažeidimas turi būti esminis ("*fundamental non-performance"*) ir sutartį pažeisti iš esmės.

[30] Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija, p. 467-468.
[31] Ten pat, p. 468.
[32] Keinys S., Klimavičius J., Paulauskas J. ir kt. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, p.385.
[33] Ten pat, p. 381.
[34] Laučka. A., Piesarskas B., Stasiulevičiūtė E. Anglų – lietuvių kalbų žodynas A-Q.- Vilnius: „Mokslas“, 1992 p. 37.

Tai labai svarbus numanomo sutarties pažeidimo požymis, kadangi sutarties nutraukimas, tai pati drastiškiausia sutarčių teisėje taikoma teisinės gynybos priemonė, ir šis procesas yra teisiškai rizikingas procesas. Tai reiškia, kad jeigu nutraukus sutartį nukentėjusiajai šaliai paaiškėja, kad ji teisiniu požiūriu neturėjo pateisinamos priežasties sutarčiai nutraukti, tuomet būtent tokia šalis tampa sutarties pažeidėju.

Nustatyti, ar pažeidimas yra esminis PECL ir Principų nuostatos nukreipia į PECL 8:103 ir Principų 7.3.1 straipsnių nuostatas.

Iš principo bet koks sutarties pažeidimas, koks nedidelis jis bebūtų, gali būti pagrindas teisei į žalos atlyginimą atsirasti, tačiau ne visi pažeidimai suteikia pagrindą sutarčiai nutraukti. Todėl, ne bet koks numanomas pažeidimas nukentėjusiajai šaliai suteikia teisę nutraukti sutartį. Lietuvos CK 6.219 straipsnyje nurodomas numanomo sutarties pažeidimo būtinas požymis - pažeidimo rimtumas, t.y. „kita šalis pažeis sutartį iš esmės“. Lietuvos CK šeštosios knygos 6.219 straipsnio komentare nurodoma, kad šiame straipsnyje šaliai suteikiama teisė vienašališkai, t.y. CK 6.217- 6.218 straipsniuose nustatyta tvarka, nutraukti sutartį nelaukiant, kol sueis jos įvykdymo terminas. Tokią teisę kreditorius turi tik kai aišku, kad sutartis tikrai nebus įvykdyta laiku ir tai bus ***esminis sutarties pažeidimas***. [35]

Remiantis CK 6.217 straipsniu esminis sutarties pažeidimas („*fundamental non-performance“*) yra pagrindas vienašališkai nutraukti sutartinius įsipareigojimus („*fundamental breach“*). Todėl sistemiškai taikant CK 6.219 ir 6.217 straipsnių nuostatas numanomas sutarties pažeidimas („*anticipatory breach“*) yra esminis sutarties pažeidimas, tik jis dar nėra įvykęs, o numatomas ir laukiamas ateityje.

2.1.1. Esminio sutarties pažeidimo sąvoka

Lietuvos CK 6.217 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad šalis gali nutraukti sutartį, jei kita sutarties šalis sutarties nevykdo arba netinkamai įvykdo ir tai yra esminis sutarties pažeidimas. Vadinasi, nukentėjusi šalis gali nutraukti sutartį, jei bus patenkintos dvi sąlygos:

1) kita šalis *neįvykdo* ar *netinkamai* įvykdo sutartį; ir

2) šis neįvykdymas ar netinkamas įvykdymas yra „esminis sutarties pažeidimas“.

Svarbus sutarties nutraukimo aspektas - sutarties pažeidimas, kuris turi būti esminis pažeidimas.

Tai, kas sudaro esminį pažeidimą, priklauso nuo sutarties interpretacijos ir kitų bylos faktų bei aplinkybių. Pagrindinė taisyklė - griežtas sutarties sąlygų laikymasis ir sutartyje

[35] CK komentaras. Šeštoji knyga, 2003, p. 296.

numatytų sąlygų vykdymas. Jeigu griežtas sutarties sąlygų laikymasis yra jos bruožas, sutarties sąlygų pažeidimas gali būti pripažintas esminiu, kad ir kokių dėl to būtų kilę padarinių.

Žodis „esminis“ yra kilęs iš žodžio „esmė“. Tuo tarpu žodis „esmė“ bendrinėje kalboje reiškia „pagrindinį, svarbiausią ko nors dalyką“. [36]

„Esminiam sutarties pažeidimui“ yra būdingas vertinamosios normos pavyzdys. „Esminis pažeidimas“ yra tarytum matavimo priemonė, kuria „matuojamos“ kiekvieno konkretaus pažeidimo aplinkybės ir kuria siekiama suteikti teisę patiems civilinės apyvartos dalyviams (reikiamais atvejais ir teismui) spręsti, kaip turi būti kvalifikuojamos atitinkamos aplinkybės, o tai padeda individualizuoti teisės normos taikymą siekiant teisingiausio sprendimo.[37] Todėl, išskyrus nedideles išimtis, nepasinaudojant papildomais vertinamaisiais kriterijais nėra galimybės nustatyti vienareikšmišką šios sąvokos turinį

Bendrosios teisės šalyse teismai, nustatinėdami pažeidimo esmingumą, laiko, kad esminis pažeidimas atsiranda tuomet, kai konkretus sutarties pažeidimas „siekia sutarties esmę“ ("*got to the root of contract"*) ir toks pažeidimas suteikia teisę nutraukti sutartį.

Vadinasi, esminis sutarties pažeidimas reiškia griežtą sutarties sąlygų laikymąsi ir sutartyje numatytų sąlygų vykdymą ir „siekia sutarties esmę“.

2.1.2. Esminio sutarties pažeidimo kriterijai

Įvardyti galimus „esminio sutarties pažeidimo“ kriterijus, kuriuos dabar galima aptikti Konvencijoje, Principuose ar PECL, buvo bandoma jau nuo 1962 metų (kai buvo priimtas sprendimas *Hong Kong Fir Shipping Co Ltd* prieš *Kawasaki Kisen Kaisha Ltd).*[38]

Visuose trijuose teisės aktuose buvo pasirinktas skirtingas kriterijų skaičius.

LR CK 6.217 straipsnio 2 dalyje pateikiamas sąrašas kriterijų, kurie gali būti laikomi pagrindiniu rodikliu, nustatant, ar pažeidimas yra esminis. Todėl nustatant, ar sutarties pažeidimas yra esminis, ar ne, turi būti atsižvelgiama į tokias aplinkybes:

1) Ar nukentėjusi šalis iš esmės negauna to, ko tikėjosi iš sutarties, išskyrus atvejus, kai kita šalis nenumatė ir negalėjo protingai numatyti tokio rezultato. Principų 7.3.1 straipsnio 2 dalies (a) punkte yra įtvirtintas kriterijus: „*ar nukentėjusi šalis iš esmės negauna to, ko tikėjosi iš sutarties, išskyrus atvejus, kai kita šalis nenumatė ir negalėjo protingai numatyti tokio rezultato*“.

Svarbu atsižvelgti į aplinkybes ir nustatyti, ar šalis iš esmės negauna to, ko tikėjosi pagal sudarytą sutartį. Pavyzdžiui, pardavėjo perduotas daiktas negali būti naudojamas pagal

[36] Keinys S., Klimavičius J., Paulauskas J. ir kt. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, p.152.
[37] Balčikonis R. Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą.// ten pat, p. 51.
[38] Ten pat.

tikslinę paskirtį. Dėl kurio, manytina, šalis, jeigu būtų žinojusi, tai daikto nebūtų pirkusi, arba nebūtų už jį tiek mokėjusi. Galima teigti, kad šalis, kuri negauna to, ko tikėjosi, patiria tiek žalą, tiek nuostolius, tiek bet kokį pranašumo prieš kitą šalį praradimą, kurį sukelia sutarties pažeidimas.

R. Balčikonio teigimu, atsižvelgiant į pasekmių pobūdį, svarbu nustatyti, ar aplinkybė, kad šalis negauna to, ko tikėjosi, sukuria „netekimo“ pasekmes.

„Netekimo“ sąvokos tikslas - atskirti atvejus, kai sutartinės pareigos pažeidimas sukelia pasekmes, nuo atvejų, kai pasekmės nesukeliamos (pvz., „netekimo“ nebus, kai pardavėjas netinkamai supakuoja prekes, bet prekės sveikos pasiekia pirkėją; arba „netekimas“ bus, kai šalis netenka galimybės perparduoti prekes) neatsižvelgiant į pasekmių pobūdį. R. Balčikonio nuomone, termino „žalos (netekimo)“ *(„detriment“)* funkciją Principų 7.3.1 straipsnio 2 dalies (a) punkte atlieka žodžių junginys „negauna to, ko tikėjosi“. Vadinasi, norint nutraukti sutartį reikės nustatyti „netekimą“ bei įvertinti jo dydį. [39]

Tačiau nustatyti, ar šalis negavo tai, ko tikėjosi, neužtenka, teismas turėtų atkreipti dėmesį ir į dar vieną elementą - tokio tikėjimosi (rezultato) kita šalis nenumatė ir negalėjo protingai numatyti. Tai reiškia, kad šalis nenumatė tokio rezultato ir tokio pat statuso protingas asmuo tokiomis pačiomis aplinkybėmis jo nebūtų numatęs“.[40]

Literatūroje pateikiama, kad sąvoka „numatymas“, atlieka dvi funkcijas:

a) materialinę ("*substantive*") - nurodo į sutartį pažeidusios šalies žinojimą apie galimus neigiamus pažeidimo padarinius, kadangi teisėje laikomasi nuostatos dėl įstatymų žinojimo, kad šalys, sudarydamos sutartis, žino jų sudarymo, aiškinimo, vykdymo bei neįvykdymo teisinius padarinius; ir
b) procesinę - įtvirtina prezumpciją, kad sutartį pažeidusi šalis numatė neigiamus padarinius, todėl jai tenka pareiga įrodyti priešingai.[41]

Tačiau sąvokos „numatymas“ ar „nenumatymas“ neturi reikšmės pripažįstant patį sutarties neįvykdymo faktą esminiu. .„Numatymo“ pagrindinis tikslas - apriboti galimą piktnaudžiavimą teise nutraukti sutartį. „Numatymo“ elemento įvedimas į sutarčių teisės institutus yra tiesioginė sąžiningumo principo įtaka, kuri padeda kovoti su galimu piktnaudžiavimu teise; [42]

2) ar pagal sutarties esmę griežtas sutarties sąlygų laikymasis turi esminės reikšmės. Jeigu griežtas sutarties sąlygų laikymasis yra pagrindinis sutarties bruožas, tuomet sutarties sąlygų pažeidimas gali būti pripažintas esminiu, kad ir kokių dėl to kiltų padarinių.

[39] Balčikonis R. Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą.// ten pat, p. 48-49.
[40] Ten pat, p. 55.
[41] Ten pat, p. 56.
[42] Ten pat, p. 47.

Šis kriterijus, skirtingai nei anksčiau analizuotas, nereikalauja atsižvelgti į pažeidimo sukeltus padarinius. Sutarties pažeidimas nustatomas pagal pažeistos sutarties nuostatos pobūdį, kur net menkiausias nukrypimas nuo tinkamo įvykdymo sąlygos sukelia esminį sutarties pažeidimą.

Teisės doktrinoje manoma, kad net sutarties įvykdymo termino, turinčio esminę reikšmę, praleidimas nors vieną dieną gali būti pripažintas esminiu sutarties pažeidimu. Pavyzdžiui, mūsų jau anksčiau minėtoje situacijoje apie rangovą, kuris privalo suremontuoti grūdų džiovinimo įrangą iki rugpjūčio 10 d., nes rugpjūčio 11 d. užsakovas pradeda supirkinėti grūdus. Todėl praleidus šį terminą, sutartis pažeidžiama iš esmės, nes užsakovas negali vykdyti savo sutartinių įsipareigojimų pagal kitas sudarytas sutartis.[43]

Bendrosios teisės sistemos šalyse vienos ar kitos sąlygos pažeidimas gali būti reikšmingas pasirenkant gynimo būdą. Antai, ne bet kokios sąlygos pažeidimas suteikia kitai šaliai teisę nutraukti sutartį.

Bendrosios teisės sistemos šalių galiojančių įstatymų ypatybė yra ta, kad nekaltosios šalies teisė nutraukti sutartį kitai šaliai ją pažeidus priklauso nuo to, kokia sutarties nuostata buvo pažeista. 1893 m. Prekių pardavimo akte prekių pardavimo sutarčių nuostatos buvo skirstomos į dvi atskiras kategorijas: „sąlygas“ ("*conditions"*), kurias pažeidus nekaltoji šalis turi teisę nutraukti sutartį, ir „garantijas“ ("*warranties"*), kurias pažeidus nekaltoji šalis neturi teisės nutraukti sutarties. Laikui bėgant tai tapo bendrojo sutarčių nuostatų skirstymo į kategorijas metodu.[44]

Ši dichotomija bendrosios teisės doktrinoje ilgą laiką buvo kritikuojama.

Pirminiame precedente *Hong Kong Fir Shipping Ltd* prieš *Kisen Kaista Ltd* (1962) Apeliacinis teismas įtikinamai parodė, kad Prekių pardavimo akto „sąlygų“ ir „garantijų“ išskyrimas niekada nebuvo ir neturi būti laikomas išsamiu. Egzistuoja ir trečia kategorija nuostatų, kurias pažeidus nekaltajai šaliai suteikiama teisė nutraukti sutartį tik tokiu atveju, jeigu pažeidimo padariniai yra labai rimti.[45] Tokia nuostata bendrosios teisės sistemoje buvo pavadinta „tarpiniu terminu“ ("*intermediate terms"*). Pažeidus tarpinį sutarties terminą sutartį bus galima nutraukti tik tuo atveju, jei nukentėjusioji šalis negauna didelę dalį tos naudos, kurią ketino gauti ir šį savo ketinimą išreiškė sutartyje, ji turi teisę gauti pagal sudarytą sutartį.

Atsižvelgiant į tai, ar griežtas sąlygų laikymasis sutarties šalims turi esminę reikšmę, tokiu atveju nukentėjusi šalis turi teisę sutartį nutraukti;

3) ar prievolė neįvykdyta tyčia ar dėl didelio neatsargumo. Principų 7.3.1 straipsnio 2 dalies (c) punkto komentare nurodoma, kad tyčinis sutarties neįvykdymas negali būti

[43] CK komentaras. Šeštoji knyga, 2003, p. 293.
[44] O`Sullivan J., Hilliard J. The law of contract, p. 311-312.
[45] Ten pat, p. 312.

pripažintas esminiu neįvykdymu, jei tai prieštarauja sąžiningumo principui. Bendrosios teisės sistemoje galioja panaši taisyklė, kad vien tik faktas, kad sutartis buvo pažeista tyčia, nesuteikia teisės nutraukti sutartį. Sutartį bus galima nutraukti tik tada, jei tyčinis sutarties pažeidimas reikš apgaulę arba išreikš sutartį pažeidusios šalies valią nebebūti sutarties saistomai, arba sukels neigiamus padarinius, ko pasėkoje nukentėjusioji šalis patirs žalą ir nuostolius.[46]

R. Balčikonio siūlymu Lietuvos CK 6.217 straipsnio 2 dalies 3 punktą reikia aiškinti siaurai, tai yra, kad tyčinis ar didelis neatsargumas turi sugriauti pasitikėjimą kita šalimi. [47]

Tačiau nagrinėjamas kriterijus teismo gali būti pripažintas esminiu pažeidimu, jeigu jis buvo padarytas tyčia ar dėl didelio neatsargumo, tačiau šiuo atveju reikia atkreipti dėmesį ir į pažeidimo pobūdį ir į padarinius, kadangi būdamas mažareikšmis ir nesukėlęs jokių padarinių, ir esant dideliam neatsargumui pažeidimas gali būti nepripažintas esminiu;

4) ar neįvykdymas duoda pagrindą nukentėjusiai šaliai nesitikėti, kad sutartis bus įvykdyta ateityje. Principų komentare nurodoma, kad šis kriterijus orientuotas į sutarties vykdymo etapais („*installment contracts*“) sutarčių nutraukimą. Nagrinėjamas kriterijus gali būti pripažintas esminiu sutarties pažeidimu, kai yra pakankamo pagrindo manyti, kad dėl jo ateityje sutartis nebus įvykdyta.

Lietuvos CK šeštosios knygos komentaro autoriai teigia, jog aplinkybė, kad pažeidimas, nors ir mažareikšmis, padarytas tyčia, gali būti pakankamas pagrindas daryti išvadą, kad negalima tikėtis sutartį ateityje būsiant tinkamai įvykdytą. Tokiais atvejais nukentėjusioji šalis gali nutraukti sutartį net nelaukdama jos įvykdymo termino pabaigos.[48] Taigi, esant tokiam pagrindui, sutartį galima vienašališkai nutraukti.

Kaip sužinoti, kad konkrečios sutarties dalies neįvykdymas ar netinkamas įvykdymas yra pakankamas pagrindas nesitikėti, kad sutartis bus įvykdyta ateityje ir sutartį nutraukti?

Bendrosios teisės sistemos šalyse atsakymas į šį klausimą buvo pateiktas viename iš precedentų. Atsakymas *Maple Flock* byloje buvo toks, kad reikia kiekybiškai įvertinti pažeidimo visai sutarčiai santykį bei tokio pažeidimo pasikartojimo tikimybę. Pritaikius šią formuluotę bylos faktams, buvo nutarta, kad pažeidimas nėra pakankamai rimtas sutarties nutraukimo pagrindui suteikti. 16 prekių dalis iš 67 sutartyje numatytų partijų, turėjo defektų, kadangi prekių sudėtyje buvo per daug chloro. Įrodymais buvo nustatyta, kad tiekėjas yra įdiegęs gerą kokybės kontrolės sistemą ir labai mažai tikėtina, kad ši problema pasikartos ateityje. [49]

Panašus precedentas buvo byloje *Decro Wall* prieš *Practitioners in Marketing* (1971), kai nekaltoji šalis norėjo nutraukti sutartį dėl daugelio smulkių pažeidimų, teigdama, kad jie

[46] Balčikonis R. Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą.// ten pat, p. 58
[47] Ten pat.
[48] CK komentaras. Šeštoji knyga, 2003, p. 293.
[49] Peterson H. Termination for breach. Contract commentary and materials.// http://law.anu.edu.au/colin/Lectures/breach.htm; prisijungimo laikas: 2006-10-10.

prisideda prie jos veiklos žlugimo ir gali sukelti nemažai nuostolių. Teismas sprendė, kokie yra bendri pažeidimų padariniai. Šioje byloje atsakovas turėjo finansinių problemų ir beveik visada vėluodavo ieškovui mokėti mėnesines įmokas. Tačiau teismas nusprendė, kad bendri tokių vėlavimų padariniai nesuteikė teisės ieškovui nutraukti sutarties todėl, kad niekada nebuvo kilę jokių abejonių dėl to, kad sąskaitos gali būti neapmokėtos, o ieškovas galėjo reikalauti palūkanų sumokėjimo, tačiau niekada to nedarė. [50]

Taigi, pažeidimas buvo nepakankamai rimtas, kad sudarytų pagrindą sutarčiai nutraukti. Tai reiškia, kad sutartį nutraukęs pirkėjas tai padarė neteisėtai ir tokiu būdu pats pažeidė sutartį iš esmės;

5) ar sutarties neįvykdžiusi šalis, kuri rengėsi įvykdyti ar vykdė sutartį, patirtų labai didelių nuostolių, jeigu sutartis būtų nutraukta. Tai vienintelis kriterijus, kai tiesiogiai atsižvelgiama ir į sutartį pažeidusios šalies interesus. Juo įvertinamos galimos sutarties nutraukimo pasekmės sutartį neįvykdžiusiai šaliai. Šis kriterijus taip pat įtvirtina daugelyje teisės tradicijų pripažįstamą „pasikliovimo“ („*reliance*“) principą t. y. gina šalies pasikliovimą, kad sutartis egzistuoja ir ją reikia abiem šalim vykdyti. Būtent pasikliaudama sutartimi ji gali daryti išlaidas ruošdamasi įvykdyti sutartį.

Nagrinėjamo kriterijaus tikslas užtikrinti, jog nukentėjusioji šalis (ar teismas) priimdama sprendimą dėl sutarties nutraukimo įvertintų ir galimas nutraukimo pasekmes sutarties neįvykdžiusiai šaliai.[51] Mūsų nuomone, šis kriterijus turėtų būti ypač svarbus sutarties šaliai, kuri mano, kad kita sutarties šalis sutartį pažeis iš esmės. Nukentėjusioji šalis, įvertinusi kitos šalies galimus nuostolius, išvengtų klaidos nutraukdama sutartį ir pati netaptų kalta dėl nepagrįsto sutarties pažeidimo.

Todėl galime daryti prielaidą, kad pažeidusiai šaliai, įrodžius teismui, kad ji rengėsi tinkamai įvykdyti prievolę, tam ruošėsi ir turėjo daug išlaidų, ir sutarties nutraukimas jai gali būti labai nuostolingas, teismas gali sutarties pažeidimo nepripažinti esminiu, kadangi sutarties nutraukimas prieštarautų sąžiningumo, protingumo ir teisingumo principams.

Tačiau pasitaiko atvejų, kai būtent sutarties nutraukimas yra ekonomiškai naudingesnis nei nuostolių atlyginimas, pavyzdžiui, patirti nuostoliai yra visiškai ar iš dalies neatlyginami,[52] nes:

a) nukentėjusioji šalis nesiėmė priemonių atsiradusiems nuostoliams mažinti (pvz., CK 6.259 straipsnio 2 d.);

b) sutartį pažeidusi šalis yra atleidžiama nuo nuostolių atlyginimo (pvz., CK 6.212 straipsnis);

[50] O`Sullivan J., Hilliard J. The law of contract, p. 519.
[51] Balčikonis R. Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą.// ten pat, p. 60.
[52] Ten pat.

c) nuostolius sunku apskaičiuoti, įrodyti, išieškoti arba jų protingai nenumatė sutartį pažeidusi šalis;

d) sutartį pažeidusi šalis tampa nemoki;

e) nukentėjusioji šalis sudarė nesėkmingą sandorį, ir jis vis vien išliks nesėkmingas, net jei ir bus kitos šalies tinkamai įvykdytas.

Tačiau sutartis yra arba nutraukiama, arba ne, todėl tik vienos šalies interesai gali būti patenkinti. Kadangi nukentėjusioji šalis gali nutraukti sutartį vienašališku pranešimu (CK 6.218 straipsnis), tai *a priori* reiškia, jog ji pati pasirenka ekonomiškiausią savo interesų gynimo būdą, nors jis nebūtinai turi būti teisingas kitos šalies atžvilgiu. Mūsų nuomone, iškilus ginčui dėl sutarties nutraukimo teisėtumo, teismas vadovaudamasis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais (CK 1.5 straipsnis) bei CK 6.217 straipsnio 2 dalies 5 punktu, šiuos priešingus interesus turėtų privalomai nustatyti ir nuspręsti, kurios šalies interesų gynimui, atsižvelgiant į konkrečias faktines aplinkybes, suteikti pirmenybę.

Taigi, reikia pabrėžti, kad vien tik formalus sutarties pažeidimas (tame tarpe formalus numanomas sutarties pažeidimas), pagal sutartyje numatytus pagrindus, jeigu neatsiranda arba neatsiras neigiamų pasekmių ar žalos nukentėjusiajai šaliai, nėra pakankamas pagrindas pagrįstam sutarties nutraukimui.

Sutarties nutraukimas - tai pati griežčiausia sutarčių teisėje taikoma civilinės teisinės atsakomybės rūšis. Todėl ne bet koks sutarties pažeidimas suteikia teisę taikyti šią civilinės atsakomybės rūšį. Būtina atsižvelgti į sutarties pažeidimo rimtumą. Sutarties pažeidimas turi būti esminis pažeidimas. Vadinasi, numanomas sutarties pažeidimas suteikia nukentėjusiajai šaliai teisę nutraukti sutartį iki sutarties termino pasibaigimo tik tokiu atveju, jeigu numanomas pažeidimas bus esminis sutarties pažeidimas.

2.2. Numanomo sutarties pažeidimo sąvoka

Minėjome, kad numanomo sutarties pažeidimo institutas Lietuvos CK yra naujas tiek teoriniu, tiek praktiniu aspektu.

Teisinių terminų žodynuose galime rasti įvairių numanomo sutarties pažeidimo apibrėžimų:

„Numanomo pažeidimo terminas reiškia sutarties atsisakymą iki sutartinių įsipareigojimų pabaigos. Sutarties šalis gali kreiptis į teismą dėl nuostolių atlyginimo ir sutartį nutraukti, jeigu mano, kad kita šalis sutartį pažeis“ [53] arba „Numanomas sutarties pažeidimas -

[53] Curzon. L.B. Dictionary of Law. 6th edition. – England, 2002, 23.

tai sutarties pažeidimas numatomas iki visiško sutartis įvykdymo pabaigos. Tai gali nutikti, kai viena iš sutarties šalių praneša, kad sutarties sutartu terminu neįvykdys“. [54]

Numanomas sutarties pažeidimas reglamentuojamas tarptautinės teisės aktuose: Konvencijos 72 straipsnyje, PECL 9:304 straipsnyje ir Principų 7.3.3 straipsnyje. Lietuvos CK 6.219 straipsnyje įtvirtinta numatomo sutarties pažeidimo norma. Palyginę CK 6.219 straipsnį su Principų 7.3.3 straipsniu galime pastebėti, jog CK 6.219 straipsnis yra Principų 7.3.3 straipsnio recepcija.

Numanomo sutarties pažeidimo („*anticipatory breach“*) ištakos yra bendrosios teisės sistemos šalyse, kuriose jau nuo XIX amžiaus vidurio atsirado poreikis tokio pobūdžio visuomeninius santykius reguliuoti teisinėmis priemonėmis. Sutarties nutraukimas esant numanomam sutarties pažeidimui - tai nukentėjusios šalies teisinės gynybos priemonė, ir šis procesas yra teisiškai rizikingas procesas. Nutraukiant sutartį šiuo pagrindu yra svarbu ne tik remtis teisės norma, reguliuojančia numanomą sutarties pažeidimą, tačiau teisingai suvokti šio pažeidimo sampratą, teisingai šį pažeidimą kvalifikuoti atsižvelgiant į numanomo sutarties pažeidimo teisinę praktiką, teismų precedentus.

Remiantis tuo, jog per penkerius metus nuo CK įsigaliojimo buvo priimta tik keletas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarčių, iš dalies paliečiančių numanomo sutarties pažeidimo institutą, bei nesant teisės teoretikų ir praktikų susidomėjimo šio instituto taikymo problemomis, kyla prielaida, kad Lietuvos teisinėje sistemoje numanomo sutarties pažeidimo įtvirtinimas nesirėmė socialinių santykių būtinumu tokius santykius reglamentuoti. Todėl būtina apžvelgti į numanomo sutarties pažeidimo reglamentavimą tarptautiniuose teisės aktuose bei šio sutarties pažeidimo praktinį taikymą užsienio šalių teismų precedentuose, kad būtų galima teisingai apibrėžti „numanomo sutarties pažeidimo“ sąvoką.

2.2.1. Numanomas sutarties pažeidimas JAV ir Anglijos teisinėse sistemose

Numanomo sutarties pažeidimo ištakos yra bendrosios teisės sistemos valstybėse.

Anglijos ir Jungtinių Amerikos Valstijų sutarčių teisė be esminio ir neesminio sutarties pažeidimo skiria būsimą, arba iš anksto numanomą, sutarties pažeidimą („*anticipatory breach“* arba „*anticipatory repudiation“*).

Pirmasis precedentas dėl išankstinio sutarties pažeidimo Anglijos teisėje įvyko byloje *Hochster* prieš *De la Tour* (1853). Šalys balandžio mėnesį sudarė sutartį, pagal kurią ieškovas turėjo dirbti atsakovui gidu Europoje nuo birželio 1 d. Gegužės mėnesį atsakovas pranešė ieškovui, kad šio paslaugos nebereikalingos. Ieškovas ėmėsi veiksmų dėl sutarties pažeidimo

[54] Steven H.G. Law Dictionary. 4th edition.- New York, 1991, 53.

gegužės 22 dieną. Šioje byloje atsakovas teigė, kad ieškovas turėjo palaukti iki įsipareigojimo įvykdymo pabaigos, t. y. Iki birželio 1 dienos, nes iki tos datos sutartis buvo nepažeidžiama. Teismas tokį argumentą atmetė. Ieškovas turėjo teisę nedelsdamas pradėti veiksmus dėl nuostolių atlyginimo, nors įsipareigojimų įvykdymo terminas dar nebuvo suėjęs. [55]

Analogiškas precedentas buvo byloje *Frost* prieš *Knight* (1872). Atsakovas prižadėjo vesti ieškovę mirus jo tėvui. Vėliau jis nutraukė sužadėtuves jo tėvui dar gyvam esant, o kai jo buvusi sužadėtinė padavė jį į teismą už pažado sulaužymą, jis bandė argumentuoti, kad ji negali reikšti pretenzijų, nes įsipareigojimo įvykdymo terminas dar nepasibaigė.[56]

Tai buvo pirmieji bendrosios teisės sistemos precedentai, kurie įtvirtinto teisę kreiptis į teismą dėl sutarties pažeidimo, nors sutartinių įsipareigojimų įvykdymo terminas dar nebuvo pasibaigęs.

Anglijos teisėjo Devlin J. išdėstyti teiginiai byloje *Universal Cargo Carriers Corp* prieš *Citati* (1957) tapo numanomo pažeidimo klasikiniais teiginiais.

Byla *Universal Cargo Carriers Corp* prieš *Citati* - tai laivybinės komercijos atvejis, kai frachtuotojas ketino pakrauti laivą liepos mėnesio pradžioje Basraho uoste. Laivas atvyko į uostą, bet frachtuotojas neturėjo krovinio. Laivo frachto sutartyje buvo numatytas konkretus dienų skaičius, leistinas tokio pobūdžio vėlavimams – laivo pakrovimo/iškrovimo dienos, už kurias neskaičiuojami mokesčiai. Nepasibaigus šioms dienoms, laivo savininkas anuliavo frachtavimo sutartį ir perfrachtavo laivą kažkam kitam. Laivo savininkas tikėjosi, kad frachtuotojas nesugebės gauti krovinio laiku ir nutraukė sutartį iki tol, kol frachtuotojas ją faktiškai pažeidė, t.y., nepasibaigus laivo pakrovimo/iškrovimo dienoms. [57]

Šioje byloje teisėjas Devlin J. nustatė, kad numanomas pažeidimas gali kilti dviem atvejais:

1) jeigu šalis žodžiais ar veiksmais nurodė, kad ji neįvykdys įsipareigojimų laiku; arba
2) jeigu šalis yra nepajėgi įvykdyti savo įsipareigojimų laiku.

Atsižvelgiant į šias nuostatas, matome, kad numanomas sutarties pažeidimas galimas dviem atvejais.

Pirmasis atvejis gali pasireikšti tokia forma kaip kitos šalies pareiškimus: “Aš noriu, bet negaliu to padaryti” arba “Aš nepadarysiu”. Byloje nurodyta, kad šiam atvejui nėra aktualus kaltės elementas. [58] Sutarties šalies žodžiais ar veiksmais atsisakymas vykdyti sutartinius įsipareigojimus gali pasireikšti įvairiai, t.y.:

[55] Elliott C., Quinn F. Contract Law. 4tf edition.- 2003, England: Pearson, p. 250.
[56] Ten pat.
[57] O`Sullivan J., Hilliard J. The law of contract, p. 529.
[58] Ten pat.

1) sutarties šalis praneša, kad sutarties nevykdys;

2) sutarties šalis praneša, kad negali vykdyti sutarties, t.y., “atsiprašau, bet negaliu to padaryti";

3) sutarties šalis laikosi klaidingo sutarties interpretavimo;

4) sutarties šalis vykdo sutartį nuolat ją pažeisdama, ir nors šie pažeidimai yra nerimti, bet jų kaupiamasis poveikis yra rimtas.

Antrasis atvejis yra tuomet, kai nukentėjusioji šalis mano, kad kita sutarties šalis negalės įvykdyti įsipareigojimų laiku. Šis atvejis bendrosios teisės sistemos šalyse yra laikomas rizikos atveju, kadangi kita šalis gali klaidingai nuspręsti, kad sutarties šalis negalės vykdyti įsipareigojimų.

Teisėjas Devlin J. siūlo protingai atsižvelgti į objektyvias aplinkybes, kurios parodytų, kad kita sutarties šalis yra akivaizdžiai nepajėgi įvykdyti sutartį, pavyzdžiui pardavėjas prekes parduoda kitam asmeniui. Tokiu atveju nukentėjusioji šalis turi teisę daryti prielaidą, kad pardavėjas nepajėgus įvykdyti savo įsipareigojimų ir tai būtų saugus sutarties nutraukimo, esant numanomam pažeidimui, atvejis.

Būtina pažymėti, kad „lažybos, paremtos turguje išgirstomis apkalbomis” nėra pagrįstas pagrindas dėl numanomo sutarties pažeidimo. Numanomas pažeidimas turi būti pagrįstas faktais, o ne prielaidomis, ir pagrįstas tokiais faktais, kurie akivaizdžiai matomi kitai šaliai tuo metu, kai ji priima sprendimą nutraukti sutartį dėl numanomo pažeidimo. [59]

Kita svarbi numanomo sutarties pažeidimo taisyklė, kad nukentėjusioji šalis negali remtis numanomu sutarties pažeidimu, jeigu yra galimybė, kad kita šalis sutartį gali įvykdyti ar įvykdys.

Kaip jau minėjome, bendrosios teisės sistemos šalyse teismas gali pripažinti esant iš anksto numanomą sutarties pažeidimą, jeigu kuri nors šalis turi protingą pagrindą manyti, kad kita šalis sutarties apskritai neįvykdys ar įvykdys ją netinkamai, pavyzdžiui pavėluotai. Tokio protingo numanymo sutarties neįvykdysiant pagrindas gali būti įvairūs faktai, pavyzdžiui, tai, kad kita šalis, dar nesuėjus prievolės įvykdyto terminui, raštu praneša sutarties nevykdysianti, sutarties dalyką šalis parduoda trečiajam asmeniui, šalis tampa nemoki, jai iškeliami bankroto byla ar pan.

Pažymėtina, kad teisę nutraukti sutartį šalis paprastai įgyja tik tuomet, kai numanomas sutarties pažeidimas reikštų esminį sutarties pažeidimą, t.y. šalis dėl šio pažeidimo negautų to, ko tikėjosi gauti pagal sutartį.

---

[59] Peterson H. Termination for breach. Contract commentary and materials.// http://law.anu.edu.au/colin/Lectures/breach.htm; prisijungimo laikas: 2006-10-10.

Esant numanomam sutarties pažeidimui, kita šalis turi pasirinkimo glimybę: ji gali laukti, kol sueis sutarties įvykdymo terminas, ir tada reikalauti įvykdyti prievolę natūra arba, nelaukdama sutarties įvykdymo termino pabaigos, gali sutartį nutraukti ir reikalauti nuostolių atlyginimo. [60]

2.2.2. Numanomas sutarties pažeidimas tarptautiniuose teisės aktuose

Numanomo sutarties pažeidimo reglamentavimą sutinkame PECL, Principuose, Konvencijos nuostatotose.

Palyginus PECL 9:304 straipsnio ir Principų 7.3.3 straipsnio nuostatas dėl numanomo neįvykdymo („*anticipatory non-performance"*) pastebime, kad šiuose teisės aktuose numanomo pažeidimo institutas reglamentuojamas vienodai. PECL ir Principuose numanomas pažeidimas apibrėžiamas kaip šalies teisė nutraukti sutartį, jeigu iki sutarties įvykdymo termino pabaigos tampa aišku, kad kita šalis sutarties neįvykdys („*non-performance"*) ir tai bus esminis pažeidimas („*fundamental breach"*).

Minėjome, kad PECL ir Principuose vartojama sąvoka „*non-performance"* (neįvykdymas) yra suprantama plečiamai ir ji apima visas sutarties pažeidimo rūšis, t.y. visišką sutarties neįvykdymą, netinkamą sutarties įvykdymą ir sutarties įvykdymo termino praleidimą.

Principuose ir Konvencijose iš esmės įtvirtinti tapatūs sutarčių teisės principai sutarčių pažeidimo ir sutarčių nutraukimo institutuose.

Konvencijos 45 ir 61 straipsniai reglamentuoja, kad sutarties pažeidimu laikomas bet koks sutarties sąlygų neįvykdymas. Taigi Konvencijoje taip pat nėra kontinentinei teisei būdingo sutarties pažeidimo klasifikavimo į atskiras rūšis - termino praleidimą, netinkamą įvykdymą, įvykdymo negalimumą. [61]

Konvencijos 72 straipsnyje įtvirtintas numanomas sutarties pažeidimas. Jeigu iki sutarties įvykdymo datos tampa aišku, kad viena iš šalių padarys esminį sutarties pažeidimą, kita šalis gali pareikšti sutartį nutraukianti. Pirkėjas gali pareikšti nutraukiąs sutartį iki prievolės įvykdymo termino, jei pardavėjas negarantuoja, kad jis įvykdys savo prievoles. R. Balčikonio nuomone [62] ši situacija reikalauja didelės tikimybės, kad sutartis bus pažeista ir šis pažeidimas bus esminis. Pavyzdžiui, pardavėjas prekes, atkrautas pirkėjui, parduoda trečiajam asmeniui arba pardavėjas parduoda įrengimus, kurių pagalba prekės yra gaminamos.

---

[60] McKendrick E. Contract law. 2th edition. – England: Macmillan, 1994, p. 294-295.
[61] Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija, p. 503-504.
[62] Balčikonis R. Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą.// ten pat, p. 48-49.

Konvencijos 72 straipsnis nereikalauja, kad pirkėjas būtų visiškai įsitikinęs sutarties pažeidimu ateityje, o jeigu ir būtų, vis tiek reikalauti prievolių įvykdymo garantijos iš pardavėjo. Jei pirkėjas reikalauja prievolių įvykdymo garantijų, o pardavėjas jų nepateikia, tai greičiausiai būtų laikoma esminiu sutarties pažeidimu. Taigi, šioje situacijoje pirkėjas turi būti ypač atsargus, nes nepagrįstu sutarties atsisakymu jis pats padarys esminį sutarties pažeidimą.

Atsižvelgiant į nagrinėjamų tarptautinių teisės aktų nuostatas, pastebime, kad numanomo sutarties pažeidimo reglamentavimas yra labai panašus. Numanomo sutarties pažeidimo sąvoka vartojama kaip „numanomo sutarties neįvykdymo“ („*anticipatory non-performance“*) sąvoka. Tačiau Konvencijoje pastebimas „saugesnis“ sutarties nutraukimo variantas, įpareigojantis reikalauti prievolių įvykdymo garantijų ir tik tuo atveju, jeigu garantijos nėra pateikiamos, nukentėjusioji šalis gali sutartį nutraukti. Manytina, kad toks reguliavimas yra pagrįstas tuo, kad Konvencijos nuostatos skirtos reguliuoti kontrahentų, esančių skirtingose valstybėse, pirkimo-pardavimo teisinius santykius, taip pat siekiama užtikrinti tarptautinių sandorių stabilumą bei nepagrįstą sutarties nutraukimą, kuris gali atnešti daug žalos abiem sutarties šalims. Todėl Konvencija nesuteikia nukentėjusiajai šaliai „interpretuoti“, „nuspėti“ numanomo sutarties pažeidimo galimybę.

2.2.3. Numanomas sutarties pažeidimas Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje

Lietuvos CK 6.219 straipsnis („Iš anksto numatomas sutarties neįvykdymas“) pateikia numanomo sutarties pažeidimo sąvoką ir kuris teisės normoje reglamentuojamas taip:

„Šalis gali nutraukti sutartį, jeigu iki sutarties įvykdymo termino pabaigos iš konkrečių aplinkybių ji gali numanyti, kad kita šalis pažeis sutartį iš esmės“.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos CK didžioji dalis normų yra Principų recepcija ir palygindami Principų 7.3.3 straipsnį su CK 6.219 straipsniu pastebime beveik pažodinį šios teisės normos vertimą.

Darbo pradžioje minėjome žodžio „*anticipate*“ vertimo reikšmę bei sąvokų „matomas“ ir „manomas“ skirtingą naudojimą straipsnio pavadinime ir normos dispozicijoje. Žodžio „*anticipate“* vertime iš anglų kalbos į lietuvių kalbą pateikiamos reikšmės - laukti, numatyti, nujausti, tikėtis.[63] Priėjome išvados, kad tinkamesnis ir tikslesnis būtų sąvokos „numatomas pažeidimas“ naudojimas. Taip pat rekomenduotina naudoti vienodas sąvokas tiek normos pavadinime, tiek pačioje teisės normoje.

[63] Lauška. A., Piesarskas B., Stasiulevičiūtė E. Anglų – lietuvių kalbų žodynas A-Q, p. 37.

Principų 7.1.1 straipsnyje pateikiamas neįvykdymo („*non-performance*“) samprata. Principuose neįvykdymu laikomi: netinkamas sutartinių įsipareigojimų įvykdymas, sutartinių įsipareigojimų visiškas nevykdymas, sutartinių įsipareigojimų įvykdymo termino praleidimas. Lietuvos CK 6.205 straipsnyje taip pat pateikiama sutarties neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo samprata. Lietuvos CK sutarties neįvykdymu yra laikomas bet kokios iš sutarties atsiradusios prievolės neįvykdymas, įskaitant netinkamą įvykdymą ir įvykdymo termino praleidimą. [64]

Suprantama, kad „sutarties neįvykdymas“ kaip sutarties pažeidimas labiau tinkamas sutarčių nutraukimui esant esminiam sutarties pažeidimui („*fundamental breach*“), t.y. kai neįvykdymas jau konstatuotas. Tačiau kodėl įstatymų leidėjas „sutarties neįvykdymo“ sąvokos apibrėžimo nesugretina su „numatomu sutarties neįvykdymu“ ir analogiškai nepateikia „numatomo sutarties neįvykdymo“ apibrėžimo Lietuvos CK 6.219 straipsnyje?

Galime manyti, kad mūsų iškeltame klausime nurodytų sąvokų skirtumą nulėmė netinkamas CK 6.219 straipsnio vertimas iš anglų kalbos į lietuvių kalbą. Minėjome, kad principuose terminas neįvykdymas („*non-performance*“) visur suprantamas tik plačiąja prasme, todėl kartais jis įvardijamas kaip „pažeidimas“.

Darbo pradžioje nagrinėdami sąvokų „nevykdymas“ ir „pažeidimas“ naudojimą, bei atsižvelgdami į tai, kad Lietuvos CK 6.219 straipsnis yra Principų 7.3.3 straipsnio recepcija, siūlėme terminą „numatomas sutarties neįvykdymas“ Lietuvos CK suprasti plečiamai, t.y. kad jis apima visus numanomus sutarties pažeidimus.

Numanomo sutarties pažeidimo sąvokos apibrėžimo nerandame ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo negausioje šio instituto reguliavimo praktikoje. Sutinkame tik keletą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarčių, kuriose apie numanomo sutarties pažeidimo normą, t.y. apie 6.219 straipsnį yra tik užsimenama, tačiau detalesnio paaiškinimo pasigendama. Sutarties nutraukimas remiantis CK 6.219 straipsniu buvo nagrinėtas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 28 d. nutartyje civilinėje byloje *V. Zumeris, V. Abaturovas v uždaroji akcinė bendrovė „Olympic Gym“, akcinė bendrovė „Nord/LB Lietuva“* dėl paskolos sutarties nutraukimo, kurioje LAT tik konstatavo šalies teisę nutraukti sutartį:

„ [...] teismas taip pat atsižvelgė į CK 6.219 straipsnio nuostatas, numatančias, kad šalis gali nutraukti sutartį, jeigu iki sutarties įvykdymo termino pabaigos iš konkrečių aplinkybių ji gali numanyti, kad kita šalis pažeis sutartį iš esmės. [...] Teismo antstolių kontora prie Vilniaus m. 1-ojo apylinkės teismo 2002 m. kovo 14 d. raštu Nr. 9-2101 informavo banką, kad antstolių

[64] CK komentaras. Šeštoji knyga, 2003, p. 205.

kontoroje yra vykdomas išieškojimas iš bendrovės, kurio metu areštuotas bankui įkeistas turtas ir kaip įkaito turėtojui pasiūlyta iki 2002 m. balandžio 12 d. prisijungti prie išieškojimo [...].“ [65]

Taigi pastebime, kad ne visiškai tikslus tarptautinių teisės aktų vertimas ir numanomo sutarties pažeidimo pakankamos praktikos nebuvimas Lietuvos civilinėje teisėje komplikuoja CK 6.219 straipsnio normos sampratą, numanomo sutarties pažeidimo sąvoką bei šios normos taikymą sutartiniuose santykiuose.

Apibendrinę šio darbo 2-ąją dalį „Numanomas sutarties pažeidimas“, pastebime, kad tiek Lietuvos sutarčių doktrinoje, tiek teismų praktikoje pasigendama susidomėjimo dėl numanomo sutarties pažeidimo reglamentavimo sutartiniuose santykiuose.

Atsižvelgiant į numanomo sutarties pažeidimo normos Lietuvos CK naujumą ir išvengiant šios normos skirtingą interpretavimą bei pasinaudojant bendrosios teisės sistemos šalių patirtimi, kyla poreikis CK 6.219 straipsnį reglamentuoti nuosekliau ir pasiūlyti pavyzdinį šio straipsnio reglamentavimą:

„ 6.219 straipsnis. Iš anksto numatomas sutarties pažeidimas

Šalis gali nutraukti sutartį, jeigu iki sutarties įvykdymo termino pabaigos kita sutarties šalis praneša, kad ji neįvykdys sutartinių įsipareigojimų laiku, arba jeigu iš konkrečių aplinkybių šalis gali numatyti, kad kita šalis prievolės neįvykdys, įskaitant netinkamą įvykdymą ir įvykdymo termino praleidimą ir tai yra esminis sutarties pažeidimas.“

[65] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje *V. Zumeris, V. Abaturovas v uždaroji akcinė bendrovė „Olympic Gym“, akcinė bendrovė „Nord/LB Lietuva“*, Nr. 3K – 3-368/2004.

3. SUTARTIES NUTRAUKIMAS ESANT NUMANOMAM SUTARTIES PAŽEIDIMUI

Šalių sudaryta sutartis gali būti nutraukta abiejų šalių susitarimu, įsiteisėjusiu teismo sprendimu arba sutartis gali būti nutraukta vienašališku nukentėjusios šalies pareiškimu, esant esminiam sutarties pažeidimui.

Lietuvos CK numato, kad vienašališkai nutraukti sutartį galima tik teismo tvarka pagal suinteresuotos šalies ieškinį, išskyrus tris atvejus: jeigu kita šalis neįvykdo ar netinkamai įvykdo sutartį ir tai yra esminis sutarties pažeidimas, jeigu sutarties įvykdymo terminas yra praleistas, o šalis ir toliau jos neįvykdo per papildomai nustatytą laiką, jeigu vienašalio nutraukimo atvejai buvo įvardyti sutartyje. Be abejo, šalis, nutraukdama sutartį, privalo vadovautis sąžiningumo, teisingumo ir protingumo principais.

Vienašališkas sutarties nutraukimas yra grindžiamas sutarties laisvės principu, kuris yra vienas iš pagrindinių civilinės teisės principų, ir kuris reiškia ne tik sutarties sudarymo laisvę, bet ir laisvę sutartį nutraukti. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2004 m. vasario 25 d. nutartyje civilinėje byloje *UAB "Šiaulių naujienos" v UAB "Šiaulių vandenys"* yra pareiškęs, jog sutarties laisvės principas reiškia, kad šalys gali susitarti dėl sutarties nutraukimo sąlygų ir tvarkos, išskyrus atvejus, kai tam tikras sutarties nutraukimo sąlygas ar sutarties nutraukimo tvarkos reikalavimus nustato imperatyvios teisės normos. [66]

Lietuvos CK 6.219 straipsnis reglamentuoja, kad šalis gali nutraukti sutartį, jei iš konkrečių aplinkybių yra numatoma, kad sutarties šalis sutarties neįvykdys ar netinkamai įvykdys ir tai yra esminis sutarties pažeidimas. Minėjome, kad remiantis bendrosios teisės sistemos teismų precedentais numanomas pažeidimas gali kilti dviem atvejais: 1) sutarties šalis žodžiais ar veiksmais nurodė, kad ji neįvykdys įsipareigojimų laiku; arba 2) jeigu nukentėjusioji šalis iš konkrečių aplinkybių numato, kad kita sutarties šalis pažeis sutartį iš esmės.

Lietuvos CK šeštosios knygos 6.219 straipsnio komentare nurodoma, kad šiame straipsnyje šaliai suteikiama teisė vienašališkai, t.y. CK 6.217- 6.218 straipsniuose nustatyta tvarka, nutraukti sutartį nelaukiant, kol sueis jos įvykdymo terminas. [67]

Matome, kad numanomas pažeidimas nukentėjusiajai šaliai suteikia „teisę“, bet neįpareigoja nutraukti sutartį. Todėl numatant, kad bus numanomas esminis sutarties pažeidimas sutartis nelaikoma nutraukta automatiškai.

---

[66] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje *UAB "Šiaulių naujienos" v. UAB "Šiaulių vandenys"*, Nr. 3K-3-317/2004.
[67] CK komentaras. Šeštoji knyga, 2003, p. 296.

Ar sutartis bus nutraukta, ar ne priklauso nuo nukentėjusios šalies valios, taip pat įstatymas numato visumą teisinių faktų, kuriems esant sutartis gali pasibaigti sutarties vienašališku pareiškimu.

3.1. Numanomas sutarties pažeidimas - tai prielaida nutraukti sutartį

Minėjome, kad tik nuo nukentėjusios šalies valios priklauso, ar sutartis, esant numanomam pažeidimui bus nutraukiama, ar ne.

Bendrosios teisės sistemos šalyse yra susiformavusi praktika, kad esant numanomam pažeidimui nukentėjusioji šalis turi pasirinkimą arba laikyti sutartį toliau galiojančia, arba pasitraukti iš sutarties, kitai šaliai ją atšaukus. [68]

Tarkime, nekaltajai šaliai (sutarties nepažeidusi šalis) visiškai aišku, kad ji turi teisę nutraukti sutartį dėl numanomo esminio sutarties pažeidimo, todėl pažeidimo konstatavimas yra tarsi pirmasis etapas, kurį „įveikė“ nukentėjusioji šalis. Kitas etapas - nukentėjusios šalies reakcija į pažeidimą. Šalis turi pasirinkti ir priimti sprendimą, ar ji nutrauks sutartį, ar ne. Priimtas sprendimas įpareigoja sprendimą priėmusią šalį jo laikytis.

Bendrosios teisės sistemos šalyse nekaltoji šalis gali netekti teisės nutraukti sutarties, jeigu, pavyzdžiui, ji nesiima jokių veiksmų prieš numatomą pažeidimą arba kokiu nors kitu būdu (konkliudentiniais veiksmais) parodo, kad sutartis vis dar galioja. Toks šalies elgesys vadinamas patvirtinimu, t.y., kai nekaltoji šalis patvirtina sutartį, žinodama apie numanomą esminį pažeidimą. Dar kitaip toks elgesys vadinamas „pažeidimo atsisakymu“, kuris nėra labai tikslus išsireiškimas, kadangi pažeidimo atsisakymas suprantamas tiesiogiai kaip nereikalavimas vykdyti įsipareigojimų ir ieškinio dėl nuostolių atlyginimo nepateikimas. Pažeidimo atsisakymas reiškia *atsisakymą nutraukti sutartį* dėl numanomo esminio pažeidimo. [69]

Jei nekaltoji šalis nenori nutraukti sutarties, manoma, kad ji „atmeta“ kitos šalies pažeidimą, tačiau tai nereiškia, kad ji visiškai jo atsisako ir laiko, kad tai nėra pažeidimas, kadangi šalis vis dar gali reikalauti nuostolių atlyginimo. Jei nekaltoji šalis nusprendžia nutraukti sutartį, manoma, kad ji „priima“ kitos šalies pažeidimą. Toliau darbe mes taip pat naudosime sąvokas „priimti pažeidimą“ ir „nepriimti pažeidimo“. Atsižvelgiant į nukentėjusios šalies pasirinkimą „priimti pažeidimą“ ir sutartį nutraukti arba „nepriimti pažeidimo“ ir sutartį vykdyti, galimos skirtingos teisinės pasekmės.

[68] Beatson J. Anson`s law of contract, p. 565.
[69] Ten pat, p. 566.

Todėl šiame darbo poskyryje aptarsime šiuos galimus šalies pasirinkimo variantus bei šių pasirinkimų galimas teisines pasekmes.

3.1.1. Nukentėjusios šalies teisė „nepriimti pažeidimo“ ir sutartį vykdyti

Esant numanomam sutarties pažeidimui nukentėjusioji šalis turi teisę „nepriimti pažeidimo“ ir sutartį vykdyti toliau.

Tuo atveju, kai pažeidimas yra numanomas iš konkrečių aplinkybių, o nekaltoji šalis „nepriima pažeidimo“, nekalta šalis gali nesiimti jokių veiksmų ir sutartį vykdyti tikėdamasi, kad kita šalis ją įvykdys, nors ir ne visiškai tinkamai. Kai pažeidimas yra numanomas gavus kitos šalies pranešimą (žodžiais ar veiksmais) apie negalėjimą įvykdyti sutartį tinkamu laiku, nekaltoji sutarties šalis taip pat gali „nepriimti pažeidimo“ bei sutartį vykdyti toliau. Tačiau šiuo atveju nekaltajai sutarties šaliai iškyla didesnė rizika, kad sutartis nebus tinkamai įvykdyta, kadangi kaltoji šalis pati duoda įspėjamąjį signalą ir įvertinusi savo galimybes nesitiki, kad jos prisiimti sutartiniai įsipareigojimai bus tinkamai įvykdyti.

Šalis, kuri „nepriima pažeidimo“, savo elgesiu sutartį patvirtina, t.y., atsisako teisės nutraukti sutartį, nors teisė reikalauti nuostolių kompensacijos išlieka. Remiantis bendrosios teisės sistemos šalių teismų praktika, patvirtinimas gali būti aiškus arba numanomas. Patvirtinimas bus numanomas, jei, kiek žinoma pažeidimą padariusiai šaliai, nekalta šalis atlieka kokį nors nedviprasmišką veiksmą, kuris parodo ketinimą toliau tęsti sutartį, neatsižvelgiant į pažeidimą, arba iš kurio galima spręsti, kad teise nutraukti sutartį nebus pasinaudota. [70]

Pažymėtina, kad sutartį patvirtinusi šalis gali sulaukti didesnių nuostolių dėl netinkamo sutarties įvykdymo arba sulaukti kitų nenumatytų neigiamų pasekmių.

Akivaizdu, kad nutraukus sutartį iki termino suėjimo pabaigos galima išvengti didesnių nuostolių, kadangi galimi nuostoliai sumažinami iki minimumo, leidžiant nekaltajai šaliai nutraukti sutartį, kai tik paaiškėja, kad kita šalis atėjus laikui neketina vykdyti įsipareigojimų. [71]

Remiantis civilinės teisės protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principais derėtų atsižvelgti ir į galimus kaltos šalies nuostolius, kurie kiltų, jeigu sutartis būtų nutraukta. Nukentėjusioji šalis priimdama sprendimą dėl sutarties nutraukimo turi įvertinti ir galimas nutraukimo pasekmes kaltajai šaliai. Kitos šalies nuostolių įvertinimas padėtų išvengti klaidos nutraukiant sutartį ir nukentėjusioji šalis pati netaptų kalta dėl nepagrįsto sutarties pažeidimo ir nutraukimo.

[70] Beatson J. Anson`s law of contract, p. 567.
[71] O`Sullivan J., Hilliard J. The law of contract, p. 531.

Minėjome, kad sutartį patvirtinusiai šaliai gali kilti kitų nenumatytų neigiamų pasekmių, negu tuo atveju, jei ji sutartį nutrauktų vos tik išaiškėjus numatomam esminiam pažeidimui. Tokių pasekmių galimas pavyzdys buvo vienoje Anglijos byloje *Avery* prieš *Bowden* (1856). *Bowden* frachtavo *Avery* laivą ir sutiko pakrauti jo krovinį Odesoje per 45 dienas. Tačiau vėliau *Bowden* pranešė *Avery*, kad jis neturi jokio krovinio ir patarė jam pasiimti laivą atgal. Tai buvo numatomas pažeidimas, kuris *Avery* suteikė teisę nedelsiant paduoti *Bowden* į teismą už sutarties pažeidimą. Tačiau jis laikė laivą uoste tikėdamasis, kad *Bowden* galiausiai įvykdys savo įsipareigojimus. Prieš pasibaigiant 45 dienų laikotarpiui prasidėjo karas tarp Anglijos ir Rusijos, todėl įvykdyti įsipareigojimus tapo nebeįmanoma, o sutartis buvo sužlugdyta. [72]

Dar viena taisyklė, susijusi su nekaltosios šalies elgesiu esant numanomam pažeidimui, yra tokia, kad nekaltoji šalis, susidūrusi su kitos šalies numanomu pažeidimu, turi turėti galimybę parodyti, kad ji yra pasirengusi, nori ir gali vykdyti savo įsipareigojimus. Sutarties pažeidėjas kartais gali pasakyti: "Taip, aš pažeidžiau sutartį, bet tu jos taip pat neketinai vykdyti". [73]

Bendrosios teisės sistemos šalyse toks argumentas gali sukelti nelaukiamas pasekmes nekaltai sutarties šaliai. Jeigu sutarties pažeidėjas minėtą argumentą sėkmingai nustato, tokiu atveju nekaltoji šalis gali netekti teisės nutraukti sutarties, o kita sutarties šalis papildomai gali pareikalauti nuostolių atlyginimo. Tačiau, remiantis protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principais, ši taisyklė gali būti netaikoma, jeigu sutarties vykdymas būtų betikslis arba, jeigu sutarties pažeidėjas aiškiai parodė, kad jis nesitiki, jog nekaltoji šalis savo įsipareigojimus vykdys.

3.1.2. Nukentėjusios šalies teisė „priimti pažeidimą" ir sutartį nutraukti

Esant numanomam sutarties pažeidimui nukentėjusioji šalis gali „priimti pažeidimą" ir sutartį nutraukti.

Bendrosios teisės sistemos šalyse terminas „priimti pažeidimą" reiškia nukentėjusios šalies reakciją į numanomą sutarties pažeidimą. Svarbi numatomo sutarties pažeidimo savybė yra ta, kad „pažeidimo priėmimas" suteikia nekaltajai šaliai teisę reikalauti nuostolių atlyginimo

[72] Peterson H. Termination for breach. Contract commentary and materials.// http://law.anu.edu.au/colin/Lectures/breach.htm; prisijungimo laikas: 2006-10-10.
[73] Ten pat.

pažeidimo pripažinimo dieną. Šalis neprivalo laukti, kol pasibaigs sutartinių įsipareigojimų įvykdymo terminas. [74]

Teoriškai nekaltoji šalis gali pasirinkti nenutraukti arba nutraukti sutartį esant esminiam numanomam sutarties pažeidimui arba kitos šalies pranešimui (atšaukimui), kad ji nevykdys sutartinių įsipareigojimų. Tai gali būti aiškiai pasakyta žodžiu arba išreikšta veiksmais, kurie yra visiškai nesuderinami su sutartimi arba padaro sutarties vykdymą neįmanomu. Tačiau praktiškai nekaltoji šalis gali ir neturėti kito pasirinkimo, kaip tik nutraukti sutartį.

Daugeliu atvejų nekaltoji šalis negalės toliau vykdyti savo įsipareigojimų be pažeidimą padariusios šalies bendradarbiavimo. [75] Nesant šalių bendradarbiavimo nukentėjusiajai šaliai tampa neįmanoma vykdyti sutartį. O priversti kita šalį bendradarbiauti gali būti neįmanoma. Anglijos sutarčių teisės praktikoje byloje *White* and *Carter* (1962) buvo suformuotas principas, kuris tapo daugelio išlygų objektas. Byloje buvo nustatyta, kad nekaltoji šalis negali priversti sutartį pažeidusios šalies bendradarbiauti. Todėl, kai nekaltoji šalis negali vykdyti savo įsipareigojimų nebendradarbiaujant sutartį pažeidžiančiai šaliai, ji privalo priimti pažeidimą. [76]

Tačiau, kai šalių įsipareigojimai yra nepriklausomi, t. y. vienos šalies įsipareigojimų vykdymas nėra priklausomas nuo kitos šalies sutartinių įsipareigojimų įvykdymo, tuomet vienos šalies pažeidimas nesuteikia teisės kitai šaliai nutraukti savo sutartinių įsipareigojimų vykdymo.[77] Pavyzdžiui, buto savininko įsipareigojimas suremontuoti patalpas ir nuomotojo įsipareigojimas mokėti nuomą yra nepriklausomi įsipareigojimai. Todėl buto savininkas negali neremontuoti patalpų, jei nuomotojas nesumoka nuomos.

Kai pažeidimas yra numanomas gavus kitos šalies pranešimą (žodžiais ar veiksmais) apie negalėjimą įvykdyti sutartį tinkamu laiku, nekaltoji sutarties šalis tarsi „atsako“ į kitos sutarties šalies „įspėjimą“ apie negalėjimą sutartį įvykdyti ateityje.

Tuo atveju, jeigu yra gautas kitos šalies pranešimas (žodžiais ar veiksmais) apie negalėjimą įvykdyti sutartį tinkamu laiku yra pakankamas pagrindas manyti, kad sutartis bus pažeista. Tokiu atveju nukentėjusioji šalis privalo pranešti kitai šaliai apie priimtą sprendimą nutraukti sutartį bei sutarties nutraukimo datą. Tokia pareiga įtvirtinta PECL 9:303 straipsnio (1) punkte, Principų 7.3.2 straipsnyje, taip pat Lietuvos CK 6.218 straipsnio 1 dalyje.

Nukentėjusioji šalis įgyja teisę nutraukti sutartį esant numanomam pažeidimui, jeigu pažeidimas yra kvalifikuojamas remiantis objektyviomis ir konkrečiomis aplinkybėmis ir tai yra esminis sutarties pažeidimas.

[74] McKendrick E. Contract law, p. 299.
[75] O`Sullivan J., Hilliard J. The law of contract, p. 531.
[76] McKendrick E. Contract law, p. 299.
[77] O`Sullivan J., Hilliard J. The law of contract, p. 521.

Anglijos teismas byloje *Universal Cargo Carriers Corporation* prieš *Citati (*1957) pabrėžė, kad svarbu atsakyti į klausimą, ar sutartį pažeidžianti šalis pasielgė taip, kad supratingas asmuo galėtų padaryti išvadą, kad ji neketina vykdyti savo įsipareigojimų. Todėl svarbu atkreipti dėmesį į tikruosius šalies ketinimus. Kriterijus yra griežtas: elgesys privalo būti aiškus ir sudaryti įspūdį, kad sutarties dalyvis atsisako visų (arba visų svarbių) sutartinių įsipareigojimų.[78]

Tuo atveju, kai pažeidimas yra numanomas iš konkrečių aplinkybių ir nekaltoji šalis „priima pažeidimą“, tuomet nukentėjusioji šalis turi teisę paprašyti kitos šalies patvirtinimo apie tinkamą sutarties įvykdymą (Principų 7.3.4 straipsnis, CK 6.220 straipsnis). Sutarties nutraukimas remiantis konkrečiomis aplinkybėmis yra rizikingas poelgis. Todėl patvirtinimo gavimas arba negavimas sumažina nukentėjusios šalies riziką nutraukti sutartį be pakankamo pagrindo.

Atsižvelgiant į anksčiau išdėstytas pasirinkimo galimybes galima daryti išvadą, kad numanomas esminis sutarties pažeidimas – tai nukentėjusios šalies galimybė (kaip prielaida) nutraukti sutartį. Numanomas sutarties pažeidimas pats savaime sutarties nenutraukia, o tik suteikia nukentėjusiajai šaliai pasirinkimą „nepriimti pažeidimo“ ir sutartį vykdyti arba „priimti pažeidimą“ ir sutartį nutraukti. Šalis, nusprendusi „priimti pažeidimą“ ir nutraukti sutartinius įsipareigojimus, privalo vadovautis protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principais bei įstatyme numatytais sutarties nutraukimo reikalavimais.

3.2. Sutarties nutraukimo sąlygos ir tvarka esant numanomam sutarties pažeidimui

Sąžininga sutarties šalis, pagrįstai nustačiusi, kad yra galimas numanomas sutarties pažeidimas ir priėmusi sprendimą nutraukti sutartį, turi atlikti tam tikrus juridinius faktus, kurie būtini norint vienašališkai nutraukti sutartį numanomo sutarties pažeidimo pagrindu.

Šio darbo pirma dalimi „Sutarties pažeidimo samprata“ ir antra dalimi „Numanomas sutarties pažeidimas“ siekėme išsiaiškinti pačią svarbiausią sutarties nutraukimo esant numanomam sutarties pažeidimui sąlygą - teisingą numanomo sutarties pažeidimo kvalifikavimą.

[78] O`Sullivan J., Hilliard J. The law of contract, p. 521.

Apibendrinant galima nurodyti, kad sąžininga sutarties šalis, numananti apie galimą sutarties pažeidimą, privalo atsižvelgti į sekančius požymius:

1) numatomas galimas sutarties pažeidimas, t.y. sutartis gali būti neįvykdyta, netinkamai įvykdyta arba gali būti praleistas sutarties įvykdymo terminas;
2) yra konkrečios objektyvios aplinkybės, kurios įtarimą dėl numanomo sutarties pažeidimo akivaizdžiai pagrindžia, arba kitos šalies pranešimas (žodžiu ar veiksmu) apie galimą netinkamą sutarties įvykdymą. Nėra abejonių dėl kitos šalies galimybės sutartį įvykdyti;
3) numanomas sutarties pažeidimas turi būti esminis sutarties pažeidimas.

Teisingas, objektyvus ir pagrįstas numanomo sutarties pažeidimo nustatymas yra viena iš pagrindinių aplinkybių, kuri suteikia sąžiningai šaliai teisę nutraukti sutartį. Tik teisingai kvalifikuotas numanomas pažeidimas gali apsaugoti sąžiningą šalį nuo klaidos nutraukti sutartį be jokio teisinio pagrindo.

PECL 9:303 straipsnio (1) punkte, Principų 7.3.2 straipsnyje, Konvencijos 26 straipsnyje numatyti privalomi reikalavimai informuoti kitą sutarties šalį apie sutarties nutraukimą. Konvencijos 26 straipsnis draudžia pirkėjo valią nutraukti sutartį išreikšti konkliudentiniais veiksmais.

Konvencijos 72 straipsnyje, Principų 7.3.4 straipsnyje numatyta dar viena sąlyga, kuria gali pasinaudoti sąžininga sutarties šalis, t.y. ji gali pareikalauti kitos šalies patvirtinimo, kad sutartis bus įvykdyta tinkamai, taip pat numatyta galimybė sąžiningai šaliai sulaikyti sutartinių įsipareigojimų vykdymą iki patvirtinimo gavimo dienos. Jeigu nukentėjusi šalis tokio patvirtinimo negauna, ji gali nutraukti sutartį.

Lietuvos CK 6.220 straipsnyje taip pat įtvirtinta Principų 7.3.4 straipsnio normos kopija, suteikianti sąžiningai šaliai galimybę prašyti patvirtinimo apie tinkamą sutarties įvykdymą ir galimybę sulaikyti savo sutartinių įsipareigojimų įvykdymą.

Tačiau nei CK 6.219 straipsnyje, nei CK 6.220 straipsnyje nėra pasakyta, kaip turi būti nutraukta sutartis, ar šalis privalo kreiptis į teismą, ar reikia kitai šaliai siųsti pranešimą apie sutarties nutraukimą.

Šiuos iškilusius klausimus galime rasti Lietuvos CK šeštosios knygos 6.219 straipsnio komentare, kuriame nurodoma, kad šiame straipsnyje šaliai suteikiama teisė vienašališkai, t.y. CK 6.217 - 6.218 straipsniuose nustatyta tvarka, nutraukti sutartį nelaukiant, kol sueis jos įvykdymo terminas. [79] Mūsų nuomone, CK 6.219 straipsnis dėl neišsamaus reglamentavimo bei nenukreipimo į CK 6.217- 6.218 straipsnius, sukuria didesnį teisės subjektų nesupratimą, kas

[79] CK komentaras. Šeštoji knyga, 2003, p. 296.

yra numanomas sutarties pažeidimas ir kokia yra sutarties nutraukimo tvarka, kai yra numanomas sutarties pažeidimas.

Šiame darbo poskyryje panagrinėsime prašymo patvirtinti apie tinkamą sutarties įvykdymą reikšmę bei sutarties nutraukimo sąlygas ir tvarką esant numanomam sutarties pažeidimui.

3.2.1. Prašymas patvirtinti apie tinkamą sutarties įvykdymą

Konvencijos 72 straipsnyje, Principų 7.3.4 straipsnyje, Lietuvos CK 6.220 straipsnio 1 dalyje numatyta šalies teisė pareikalauti kitos šalies patvirtinimo apie tinkamą sutarties įvykdymą.

Šalis, kuri atsižvelgdama į aplinkybes tikisi, kad kita šalis gali iš esmės pažeisti sutartį, turi teisę iš pastarosios šalies pareikalauti patvirtinti, kad ši sutartį įvykdys tinkamai.[80] Atsižvelgdami į šios normos dispoziciją galime daryti išvadą, kad prašymas patvirtinti apie tinkamą sutarties įvykdymą yra sąžiningos šalies *teisė*, bet ne privaloma sąlyga sutarčiai nutraukti.

Lietuvos CK šeštosios knygos 6.220 straipsnio komentare nurodoma, kad šis straipsnis yra skirtas apsaugoti interesams tos šalies, kuri protingai abejoja, ar kita šalis tikrai tinkamai įvykdys sutartinius įsipareigojimus, tačiau kol kas negali pasinaudoti teise nutraukti sutartį esant numanomam pažeidimui, nes tos šalies abejonės dar nėra pakankamai pagrįstos. [81]

Išsiaiškinome, kad, kai pažeidimas yra numanomas gavus kitos šalies pranešimą (žodžiais ar veiksmais) apie negalėjimą įvykdyti sutartį tinkamu laiku, sąžininga sutarties šalis, remdamasi tokiu pranešimu, gali nutraukti sutartį nesibaimindama suklysti dėl pažeidimo pagrįstumo. Tačiau tuo atveju, jeigu pažeidimas yra numanomas iš konkrečių aplinkybių, sutarties vienašališkas nutraukimas būtų labai rizikingas poelgis.

Matome, kad pažeidimo numatymas iš konkrečių aplinkybių, kurių pagrįstumas kelia tam tikrų abejonių, sutarties šalį pastato į dileminę situaciją: laukdama, kol sueis sutarties įvykdymo terminas, o jam suėjus sutarčiai nesant įvykdytai, ji gali patirti didelių nuostolių, o nutraukusi sutartį, bet kitai sutarties šaliai įrodžius, kad tam nebuvo pagrindo, ji taip pat patirs nuostolių, nes nepagrįstas sutarties nutraukimas prilyginamas jos pažeidimui, o tai suteikia kitai šaliai teisę reikalauti atlyginti nuostolius. [82]

[80] CK 6.220 str. 1 d.
[81] CK komentaras. Šeštoji knyga, 2003, p. 297.
[82] Ten pat.

Prašymas patvirtinti apie tinkamą sutarties įvykdymą numato išeitį iš šios dileminės situacijos. Šalis, pagrįstai abejojanti, ar kita šalis tikrai įvykdys sutartį ir nepadarys esminio sutarties pažeidimo, gali kreiptis ir prašyti patvirtinti, kad sutartiniai įsipareigojimai bus įvykdyti tinkamai.

Atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, reikalavimas patvirtinti tinkamą sutarties įvykdymą gali pasireikšti reikalavimu užtikrinti prievolės įvykdymą konkrečiu užtikrinimo būdu (pvz. laidavimu, garantija ir pan.), kitais atvejais šalis taip pat gali pasitenkinti rašytiniu ar žodiniu kitos šalies patvirtinimu, kad sutartis tikrai bus tinkamai įvykdyta. [83]

Konvencijos 72 straipsnyje taip pat įtvirtinta teisė nutraukti sutartį, jeigu iki sutarties įvykdymo datos tampa aišku, kad viena iš šalių padarys esminį sutarties pažeidimą. Konvencija numato pirkėjo pareigą reikalauti iš pardavėjo prievolių įvykdymo garantijų. Tuo atveju, jei pardavėjas jų nepateikia, tai greičiausiai būtų laikoma esminiu sutarties pažeidimu ir pirkėjas įgyja teisę imtis kitų sutarties nutraukimo veiksmų.

Principų 7.3.4 straipsnyje ir Lietuvos CK 6.220 straipsnio 1 dalyje reglamentuojama, kad sąžininga šalis gali sustabdyti savo sutartinių įsipareigojimų vykdymą kol bus gautas patvirtinimas apie sutarties tinkamą įvykdymą. Sutarties šalis gali numatyti protingą terminą, per kurį kitos šalies patvirtinimas turi būti pateiktas.

Lietuvos CK 6.69 straipsnio 1 dalis numato, jog kreditorius turi teisę naudotis daikto sulaikymo teise kaip vienu iš savo teisių gynimo būdų tol, kol skolininkas įvykdo prievolę. Sulaikymo teisė kaip kreditoriaus interesų gynimo būdas yra reglamentuojama CK 4.229 – 4.235 straipsniuose.

Sulaikymo teisė laikoma savigynos teise, todėl atsižvelgiant į siekį užkirsti kelią galimiems piktnaudžiavimams šia teise atvejams, taikyti minėtą institutą atsižvelgiant į CK nuostatas, reglamentuojančias savigynos taikymo galimybes ir apribojimus, t.y. sistemiškai taikyti CK 1.139 straipsnį, kuris reglamentuoja, kad taikant sulaikymo teisę būtina gerbti žmogaus teises ir laisves, taikyti sulaikymo teisę protingai, laikantis sąžiningumo principų, laikytis įstatymo reikalavimų. [84]

Sąžininga sutarties šalis turi teisę, remiantis protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principais, sulaikyti savo sutartinių įsipareigojimų vykdymą iki kol bus gautas kitos šalies patvirtinimas apie tinkamą sutarties įvykdymą.

Praktiškai toks sutartinių prievolių sulaikymas gali būti netinkamas ar neįmanomas, jeigu šalių sutartiniai įsipareigojimai yra priklausomi vieni nuo kitų ir be abiejų šalių bendradarbiavimo negalima tinkamai įvykdyti sutarties. Tokiu atveju sutarties šalis gali

[83] CK komentaras. Šeštoji knyga, 2003, p. 297.
[84] Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė, p. 60.

pareikalauti tik patvirtinimo apie tinkamą sutarties įvykdymą ir toliau vykdyti savo sutartinius įsipareigojimus. Nes tuo atveju, jeigu šalis sustabdytų sutartinių įsipareigojimų vykdymą, kuris susijęs su priešingos šalies sutartinių įsipareigojimų vykdymu ir abejonės dėl numanomo pažeidimo pasirodytų nepagrįstos, tuomet situacija gali apsiversti ir sąžininga šalimi laikytas kontrahentas taptų sutarties pažeidėju.

3.2.2. Pranešimas dėl sutarties nutraukimo

Kita sąlyga, kurią turi įgyvendinti sutarties šalis, kuri ketina vienašališkai nutraukti sutartį - tai pranešimo dėl sutarties nutraukimą kitai sutarties šaliai išsiuntimas. Toks reikalavimas sutinkamas PECL 9:303 straipsnio (1) punkte, Principų 7.3.2 straipsnyje, Konvencijos 26 straipsnyje, taip pat Lietuvos CK 6.218 straipsnio 1 dalyje.

Minėjome, kad sutarties nutraukimo tvarka esant numanomam sutarties pažeidimui nurodoma Lietuvos CK šeštosios knygos 6.219 straipsnio komentare, kuris atitinkamai nukreipia į CK 6.217- 6.218 straipsniuose reglamentuojamus sutarties nutraukimo sąlygas bei tvarką.

Lietuvos CK 6.218 straipsnyje reglamentuojama sutarties nutraukimo bendroji tvarka. Esant esminiams sutarties pažeidimams šalis turi teisę sutartį nutraukti vienašališkai nesikreipdama į teismą. Tačiau apie sutarties nutraukimą privaloma iš anksto pranešti kitai šaliai per sutartyje nustatytą terminą, o jeigu sutartyje toks terminas nenustatytas - prieš trisdešimt dienų (Lietuvos CK 6.218 straipsnio 1 dalis).

Atsižvelgiant į tai, kad vienašališkas sutarties nutraukimas esant numanomam sutarties pažeidimui įgyvendinamas remiantis CK 6.217- 6.218 straipsniuose numatytomis taisyklėmis, darome išvadą, kad sutartis esant numanomam esminiam sutarties pažeidimui gali būti nutraukiama vienašališkai, nesikreipiant į teismą.

Įstatymuose numatytą šalies pareigą pranešti kitai sutarties šaliai apie sutarties nutraukimą paaiškina civilinės teisės šalių tarpusavio bendradarbiavimo principas. Šalių bendradarbiavimo principas reikalauja, kad nukentėjusi šalis, nusprendusi pasinaudoti teise vienašališkai nutraukti sutartį, privalo iš anksto informuoti apie tai kitą šalį. Kadangi tokiais atvejais kreiptis į teismą nereikia, teisė nutraukti sutartį įgyvendinama pranešant apie sutarties nutraukimą kitai šaliai. Tokia nuostata leidžia sutartį pažeidusiai šaliai iš anksto sužinoti nukentėjusios šalies poziciją ir išvengti papildomų nuostolių, kurių gali atsirasti dėl to, kad nėra aišku, ar bus reikalaujama įvykdyti prievolę ir ar pavėluotas įvykdymas bus priimtas. [85]

[85] CK komentaras. Šeštoji knyga, 2003, p. 295.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2003 m. gruodžio 3 d. nutartyje civilinėje byloje *UAB „Olfega“ v Vilniaus miesto savivaldybė* nustatė, kad remiantis CK 6.218 straipsnio 1 dalimi, pagal kurią, esant pagrindui vienašališkai nutraukti sutartį, apie sutarties nutraukimą privaloma iš anksto pranešti kitai šaliai per sutartyje nustatytą terminą, o jeigu sutartyje toks terminas nenurodytas, - prieš 30 dienų. Taigi įstatyme apie pranešimą kalbama imperatyvia forma, bet šalims leidžiama tartis dėl termino. [86]

Įstatymas imperatyviai nurodo, kad sutarties šalis privalo pranešti kitai šaliai prieš 30 dienų, jeigu sutartyje nenurodytas kitoks terminas. Tačiau pranešimo nusiuntimas nesilaikant įstatyme ar sutartyje numatytų terminų neturėtų būti laikomas netinkamu pranešimo nusiuntimu.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2004 m. birželio 28 d. nutartyje civilinėje byloje *V. Zumeris, V. Abaturovas v uždaroji akcinė bendrovė „Olympic Gym“, akcinė bendrovė „Nord/LB Lietuva“* pateikė, jog formalus CK 6.218 straipsnio 1 dalies pažeidimas negali būti pagrindas pripažinti banko veiksmus, vienašališkai nutraukiant paskolos sutartį, neteisėtais. Pagal CK 1.5 straipsnį civilinių teisinių santykių subjektai, įgyvendindami savo teises bei atlikdami pareigas, privalo veikti pagal teisingumo, protingumo ir sąžiningumo reikalavimus, tuo tarpu ieškovai, reikalaudami formaliu pagrindu pripažinti sutarties nutraukimą neteisėtu, elgiasi nesąžiningai, piktnaudžiauja jiems suteiktomis teisėmis. [87]

CK 6.218 straipsnis neįvardija vienašalio pranešimo teisinės prigimties, todėl nėra aišku, kokius reikalavimus taikyti siunčiamo pranešimo formai, sudarymo tvarkai. Kodeksas taip pat nenustato, ar galima atšaukti jau kitai šaliai nusiųstą pranešimą, ar pripažinti jį neteisėtą.

Lietuvos CK 1.63 straipsnio 3 dalyje reglamentuojama, kad vienašaliai sandoriai - tai tokie sandoriai, kuriems sudaryti būtina ir pakanka vienos šalies valios. Taigi šiuo atveju pranešimas yra laikytinas vienašaliu sandoriu, kuriam turėtų būti taikomos Lietuvos CK 1.63 – 1.96 straipsnių nuostatos, reglamentuojančios sandorių sudarymą, sandorių formą, sandorių negaliojimą ir kitus klausimus.

Lietuvos CK šeštosios knygos 6.218 straipsnio komentaro autoriai nurodo, kad pranešimo formą sutarties šalys gali aptarti sutartyje. Jeigu sutartyje apie tai nieko nekalbama, tai galima padaryti bet kokia forma, kyri, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, yra protinga ir priimtina, t.y. būtina pranešti tokia forma ir priemonėmis, kad kita šalis gautų pranešimą. [88]

Atsižvelgiant į CK šeštosios knygos komentaro autorių pateiktą nuomonę, kad „būtina pranešti tokia forma ir priemonėmis, kad kita šalis gautų pranešimą“ formuojasi abejotina nuomonė, kad pranešimas telefonu, faksu ar pan. yra tinkamas kitos šalies informavimas apie

[86] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje *UAB "Olfega" v. Vilniaus miesto savivaldybė,* Nr. 3K–3–1097/2003.
[87] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje *V. Zumeris, V. Abaturovas v uždaroji akcinė bendrovė „Olympic Gym“, akcinė bendrovė „Nord/LB Lietuva“*, Nr. 3K – 3-368/2004.
[88] CK komentaras. Šeštoji knyga, 2003, p. 295.

sutarties nutraukimą. Ką daryti sąžiningai sutarties šaliai, jeigu kita sutarties šalis nepriima siunčiamų registruotų laiškų, arba nesąžiningai neigia gavusi pranešimą telefonu ar faksu apie sutarties nutraukimą? Kaip įrodyti, kad kita šalis gavo pranešimą? Arba kaip tinkamai įteikti kitai šaliai pranešimą apie sutarties nutraukimą?

Mūsų nuomone, jeigu sutarties šalys nėra sutarusios, kokia forma turi būti siunčiamas pranešimas arba esant situacijai, kai kita sutarties šalis „nesąžiningai“ nepriima pranešimo, bei remiantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau Lietuvos CPK arba CPK) 123 straipsniu nėra galimybės įteikti pranešimo tinkamai. Kiek ilgai nukentėjusioji šalis gali „ieškoti“ antrosios sutarties šalies tam, kad įteiktų pranešimą? Mūsų nuomone, esant tokiam atvejui, sąžininga sutarties šalis galėtų paduoti pranešimą į vieną iš valstybės respublikinių dienraščių bei į vietinį laikraštį pagal kitos šalies gyvenamąją vietą.

Pagal Lietuvos CK 6.217 straipsnio 4 dalį kitais, šiame straipsnyje nenumatytais pagrindais, t.y. kai pažeidimas nėra esminis, sutartį galima nutraukti tik teismo tvarka pagal suinteresuotos šalies ieškinį. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2003 m. gruodžio 3 d. nutartyje civilinėje byloje *UAB „Olfega“ v Vilniaus miesto savivaldybė* nustatė, kad ši norma yra dispozityvi, nes pagal to paties straipsnio 5 dalį šalys gali susitarti dėl vienašališko sutarties nutraukimo joje numatytais atvejais. [89]

Remiantis aukščiau išdėstytu, darome išvadą, kad sutarties šalys gali susitarti, kokie pažeidimai bus laikomi esminiais sutarties pažeidimais ir esant numanomam tokių sąlygų pažeidimui šalis įgis teisę vienašališkai sutartį nutraukti.

Siekiant užkirsti piktnaudžiavimą teise CK 6.218 straipsnio 2 dalyje reglamentuojama, kad, kai sutartį iš esmės pažeidusi šalis iki sutarties nutraukimo buvo pasiūliusi ją įvykdyti, tačiau šis pasiūlymas buvo pareikštas pavėluotai arba dėl kitų priežasčių neatitinka sutarties reikalavimų, nukentėjusioji šalis praranda teisę vienašališkai nutraukti sutartį, jeigu ji per protingą terminą nepraneša kitai šaliai apie sutarties nutraukimą po to, kai ji sužinojo ar turėjo sužinoti apie pasiūlymą įvykdyti sutartį, arba toks pasiūlymas neatitinka tinkamo sutarties įvykdymo.

Minėjome, kad šalis įgyja teisę nutraukti sutartį esant numanomam pažeidimui tik tuomet, kai yra visuma kitų juridinių faktų. Visų pirma yra labai svarbu tinkamai nustatyti ir įvertinti numanomo sutarties pažeidimo pagrindą, kadangi faktinių aplinkybių kvalifikavimo klaida gali reikšti esminį sutarties pažeidimą, kurį sukels sutartį ketinanti nutraukti sutarties šalis. Kiti sutarties nutraukimo juridiniai faktai:

[89] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje *UAB "Olfega" v. Vilniaus miesto savivaldybė,* Nr. 3K–3–1097/2003.

a) prašymas patvirtinti apie tinkamą sutarties įvykdymą, kuris nėra privalomas norint pasinaudoti teise nutraukti, tačiau sumažinantis sutarties nutraukimo riziką; ir

b) sąžiningos šalies pranešimas apie sutarties nutraukimą.

Atsižvelgdami į šio darbo 2-oji dalyje „Numanomas sutarties pažeidimas“ pateiktą CK 6.219 straipsnio pavyzdinę naują redakciją, bei į šiame poskyryje nagrinėta sutarties nutraukimo tvarką ir sąlygas, kurie nenurodomi nei CK 6.219, nei 6.220 straipsniuose siūlome tokią CK 6.219 straipsnio 2 dalies redakciją:

„ 6.219 straipsnis. Iš anksto numatomas sutarties pažeidimas

2. Šio straipsnio 1 dalyje numatytais pagrindais sutartis nutraukiama atsižvelgiant į šio kodekso 6.217 ir 6.218 straipsnių taisykles.“

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Atlikus kompleksinį numanomo sutarties pažeidimo teisinio reglamentavimo tarptautiniuose teisės aktuose, bendrosios teisės sistemos šalyse ir Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje tyrimą, bei išnagrinėjus Lietuvos CK normos „Iš anksto numatomas sutarties neįvykdymas“ reglamentavimo spragas ir šių spragų sprendimo būdus, buvo gautos pagrindinės šio magistro darbo „Numanomas sutarties pažeidimas, arba kaip nepadaryti klaidos nutraukiant sutartį“ **išvados**:

1. *Pacta sunt servanda* (sutarties reikia laikytis) yra vienas iš pagrindinių sutarčių principų, kuris perimtas dar iš Romėnų teisės. Dėl vienokių ar kitokių priežasčių sutartinės prievolės gali būti neįvykdytos arba įvykdytos netinkamai, arba įvykdytos praleidus sutartis terminą. Tokiu atveju sakoma, kad šalis pažeidė sutartį. Remiantis PECL 1:301 straipsnio (4) dalies, Principų 7.1.1 straipsniu, bei Lietuvos CK 6.205 straipsniu, sutarties pažeidimu laikytina šalies nepateisinamas sutartinių įsipareigojimų neįvykdymas, netinkamas sutartinių įsipareigojimų įvykdymas ar sutarties termino praleidimas, kurie sukelia civilines teisines pasekmes.

2. *Sutarties neįvykdymas* suprantamas kaip visiškas sutartinių įsipareigojimų neįvykdymas. Nukentėjusioji šalis visiškai negauna to, ko ji tikėjosi pagal sudarytą sutartį. *Netinkamas sutarties įvykdymas* - tai sutarties pažeidimas, kuris pasireiškia skolininkui prievolės neįvykdžius nustatyti būdu, terminu, nustatytoje vietoje, kokybiškai, nesilaikant įstatymų ar bendrųjų teisės principų. *Sutarties termino* praleidimas - sutarties pažeidimas, kuris suteikia teisę nutraukti sutartį po papildomo protingo termino sutarčiai įvykdyti pasibaigimo

3. Numatomas sutarties pažeidimas - tai numatomas sutarties neįvykdymas, numatomas netinkamas sutarties įvykdymas arba numatomas sutarties įvykdymo termino praleidimas. Numatomas sutarties pažeidimas neturi kelti abejonių dėl kitos šalies galimybės sutartį įvykdyti.

4. Numatomo sutarties pažeidimo nustatymo variantai: a) konkrečios objektyvios aplinkybės, kurios kelia pagrįstą įtarimą būsiant numatomam sutarties pažeidimui, b)

kitos sutarties šalies pranešimas (žodžiu, veiksmu ar kitokia forma) apie galimą netinkamą sutarties įvykdymą.

5. Numatomo sutarties pažeidimo („*anticipatory breach"*) ištakos yra bendrosios teisės sistemos šalyse, kuriose jau nuo XIX amžiaus vidurio atsirado poreikis tokio pobūdžio visuomeninius santykius reguliuoti teisinėmis priemonėmis. Šio instituto reglamentavimas Lietuvos CK yra naujas dalykas ir paremtas Principų visiška recepcija ir pažodiniu anglų kalbos vertimu į lietuvių kalbą. Lietuvos teisinėse sistemoje nėra aiškios numatomo sutarties pažeidimo sampratos.

6. Teisinėje literatūroje sutinkamos skirtingos sąvokas „numatomas pažeidimas" ir „numanomas pažeidimas". „Numatomas pažeidimas" yra teisingesnis vertimas iš anglų kalbos termino „*anticipatory breach*". „Numatomas pažeidimas" reiškia konkretesnį bei objektyvesnį sutarties pažeidimo numatymą.

7. Numatomas sutarties pažeidimas suteikia nukentėjusiajai šaliai teisę nutraukti sutartį iki sutarties termino pasibaigimo tik tokiu atveju, jeigu numanomas pažeidimas bus *esminis sutarties pažeidimas.*

8. Numatomas sutarties pažeidimas pats savaime sutarties nenutraukia, o tik suteikia nukentėjusiajai šaliai pasirinkimą „nepriimti pažeidimo" ir sutartį vykdyti arba „priimti pažeidimą" ir sutartį nutraukti. Šalis, nusprendusi „priimti pažeidimą" ir nutraukti sutartinius įsipareigojimus, privalo vadovautis protingumo, teisingumo ir sąžiningumo principais bei įstatyme numatytais sutarties nutraukimo reikalavimais.

9. CK 6.219 straipsnyje, taip pat CK 6.220 straipsnyje nėra nurodyta, kokios sąlygos ir tvarka turi būti taikoma sutartį nutraukiant, kai yra numatomas sutarties pažeidimas. Sutarties nutraukimo tvarka esant numanomam sutarties pažeidimui nurodoma tik Lietuvos CK šeštosios knygos 6.219 straipsnio komentare, kuris atitinkamai nukreipia į CK 6.217- 6.218 straipsniuose reglamentuojamus sutarties nutraukimo sąlygas bei tvarką. Toks nukreipimas CK komentare, o ne pačioje teisės normoje yra netinkamas.

10. Ne visiškai tikslus tarptautinių teisės aktų vertimas ir numatomo sutarties pažeidimo pakankamos praktikos nebuvimas Lietuvos civilinėje teisėje komplikuoja CK 6.219

straipsnio normos sampratą, numatomo sutarties pažeidimo sąvoką bei šios normos taikymą sutartiniuose santykiuose.

Atsižvelgdami į magistro darbo pradžioje iškeltą hipotezę, kad Lietuvos CK norma (6.219 str.) „Iš anksto numatomas sutarties neįvykdymas“ reglamentuojama nevisiškai tiksliai ir neišsamiai, bei į aukščiau pateiktas darbo išvadas, galime teigti, kad mūsų iškelta hipotezė pasitvirtino.

Magistro darbo tikslas buvo paneigti arba patvirtinti hipotezę, išanalizuoti ir atskleisti numatomo sutarties pažeidimo reglamentavimo problemas Lietuvos CK bei pasiūlyti galimus reglamentavimo spragų sprendimo būdus.

Todėl atsižvelgdami į numatomo sutarties pažeidimo normos Lietuvos CK naujumą bei pasinaudojant bendrosios teisės sistemos šalių patirtimi ir tarptautinių teisės aktų nuostatomis, **siūlome** Lietuvos CK 6.219 straipsnį reglamentuoti nuosekliau ir pasiūlyti pavyzdinį šio straipsnio reglamentavimą:

„ 6.219 straipsnis. Iš anksto numatomas sutarties pažeidimas

1. Šalis gali nutraukti sutartį, jeigu iki sutarties įvykdymo termino pabaigos kita sutarties šalis praneša, kad ji neįvykdys sutartinių įsipareigojimų laiku, arba jeigu iš konkrečių aplinkybių šalis gali numatyti, kad kita šalis prievolės neįvykdys, įskaitant netinkamą įvykdymą ir įvykdymo termino praleidimą ir tai yra esminis sutarties pažeidimas.

2. Šio straipsnio 1 dalyje numatytais pagrindais sutartis nutraukiama atsižvelgiant į šio kodekso 6.217 ir 6.218 straipsnių taisykles.“

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminė literatūra

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014 su vėlesniais priimtais pakeitimais ir papildymais.
2. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 1964, Nr. 19-138.
4. Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
5. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
6. Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių// Valstybės žinios, 1995, Nr. 102-2283

Specialioji literatūra

7. Abbott K., Pendlebury N. Business Law. 5th edition.- London, 1991.
8. Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005.
9. Balčikonis R. Ar pirkimo-pardavimo sutarties nutraukimą ir pasekmes vienodai reglamentuoja LR CK ir JT konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių?//Teisės apžvalga. Vytauto Didžiojo universitetas, 2000, Nr. 4.
10. Balčikonis R. Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą.//Jurisprudencija, 2004, t. 51(43).
11. Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro disertacija: soc. mokslai: teisė (01S) LTU-Vilnius, 2004.
12. Beatson J. Anson`s law of contract. 28th edition. –England: University of Cambridge, 1991.
13. Bendorienė A., Bogušienė V. ir kt. Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Alma littera, 2005.
14. Carter J. W. Breach of Contract. - 1991.
15. Coester-Waltjen D. The new approach to breach of contract in German law.//Comparative remedies for breach of contract. –Oxford: Hart publishing. 2002.

16. Curzon. L.B. Dictionary of Law. 6th edition. – England, 2002.
17. Elliott C., Quinn F. Contract Law. 4tf edition.- England: Pearson, 2003.
18. Jarulaitis M. Vienašališko sutarties nutraukimo pagrindai, tvarka bei pasekmės Lietuvos Respublikos civilinėje teisėje//Teisės problemos, 2006, Nr. 2(52).
19. Keinys S., Klimavičius J., Paulauskas J. ir kt. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
20. Kiršienė J., Pakalniškis V. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. I t. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004.
21. Koch R. The Concept of Fundamental Breach of Contract under the United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods // Review of the Convention on Contracts for the International Sale of Goods. 1998. – Kluwer Law International, 1999.
22. Laučka. A., Piesarskas B., Stasiulevičiūtė E. Anglų – lietuvių kalbų žodynas A-Q.- Vilnius: „Mokslas“, 1992.
23. McKendrick E. Contract law. 2th edition. – England: Macmillan, 1994.
24. Mikelėnas V., Vileita A., Taminskas A. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos // Justitia. 2001.
25. Mikelėnas V., Bartkus G., Mizaras V., Keserauskas Š. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys // Justitia. 2002.
26. Mikelėnas V. ir kt. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I) // Justitia. 2003.
27. Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. Vilnius: Justitia, 1996.
28. Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. – Vilnius: Justitia, 2002.
29. Mockevičius. R. Lietuvos Respublikos įstatymuose vartojamų sąvokų žodynas.- Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2000.
30. Nekrošius.I, Nekrošius.V, Vėlyvis.S. Romėnų teisė. - Vilnius: Justitia, 1999.
31. O`Sullivan J., Hilliard J. The law of contract.- England: University of Cambridge, 2004.
32. Peterson H. Termination for breach. Contract commentary and materials. http://law.anu.edu.au/colin/Lectures/breach.htm; prisijungimo laikas: 2006-10-10.
33. Principles of International Commercial Contracts. – Rome: UNIDROIT, 1994
34. Rudzenskaitė N. Ar įvertindamas sutarties nutraukimą dėl esminio pažeidimo teismas turi atsižvelgti į sutartį pažeidusios šalies nuostolių dydį // International journal of Baltic law, 2004, Nr. 4.

35. Stanislovaitis Romualdas. Komercinė teisė.- Vilnius: Eugrimas, 2005.
36. Steven H.G. Law Dictionary. 4th edition.- New York, 1991.
37. Tidikis R., Plečkaitis F.S., Šedbaras S. Magistrų baigiamųjų darbų rengimas ir gynimas. Metodiniai nurodymai. – Vilnius, 2002.
38. Treitel G. Termination of Contract. - Oxford, 1998.
39. Vaišvila A. Teisės teorija. Antras leidimas.- Vilnius: Justitia, 2004.
40. Vasarienė D. Civilinė teisė. Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija, 2002.

Teismų praktika

41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje *V. Zumeris, V. Abaturovas v uždaroji akcinė bendrovė „Olympic Gym“, akcinė bendrovė „Nord/LB Lietuva“*, Nr. 3K – 3-368/2004.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje *VšĮ „Stačiatikių ūkis” v UAB „Voltrė”, UAB „Šeimos gydytojas”,* Nr. 3K-3-1126/2003 m.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje *UAB "Šiaulių naujienos" v. UAB "Šiaulių vandenys",* Nr. 3K-3-317/2004.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje *UAB "Olfega" v. Vilniaus miesto savivaldybė,* Nr. 3K–3–1097/2003.

Interneto svetainės

45. www.lat.litlex.lt
46. www.lrs.lt
47. http://www.lectlaw.com/files/bul08.htm
48. http://smallbusiness.findlaw.com/business-forms-contracts/business-forms-contracts-overview/business-forms-contracts-overview-breaching.html
49. http://www.unilex.info
50. http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/main.htm
51. www.tic.lt

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe „Numanomas sutarties pažeidimas, arba kaip nepadaryti klaidos nutraukiant sutartį“ nagrinėjamas numanomo sutarties pažeidimo instituto reglamentavimas bendrosios teisės sistemos šalyse, tarptautinių teisės aktų ir Lietuvos CK normose.

Numanomo sutarties pažeidimo institutas Lietuvos sutarčių teisėje yra visiškai naujas institutas, atėjęs į sutarčių teisę su naujojo Lietuvos Respublikos civilinio kodekso priėmimu. UNIDROIT Tarptautinių sutarčių teisės principų recepcija Lietuvos civilinėje teisėje įtvirtino numanomo sutarties neįvykdymo normą.

Numanomo sutarties pažeidimo instituto užuomazgos sutinkamos Anglijos teisėje. Pirmasis precedentas dėl išankstinio sutarties pažeidimo Anglijos teisėje įvyko byloje *Hochster* prieš *De la Tour* (1853). Kai yra nustatomas numanomas pažeidimas, kita šalis pažeidusiąją dėl to gali nedelsdama paduoti į teismą, nebūtina laukti, kol sueis įvykdymo terminas.

Tarkime, kad sutartyje numatyta, jog rangovas darbus baigs tam tikrą dieną, pavyzdžiui, lapkričio 1 d. Sakykime, kad spalio 1 d. yra aišku, kad rangovas nesiruošia užbaigti darbų iki lapkričio 1 d. Ar kita šalis turi laukti iki lapkričio 1 d. ir tik tada nutraukti sutartį? Ar ji gali nutraukti sutartį anksčiau?

Norint nutraukti sutartį esant numanomam sutarties pažeidimui būtina įrodyti numanomą pažeidimą (ir dar daugiau – esminį pažeidimą), logiškai mąstant sutarties neįmanoma nutraukti iki tol, kol pažeidimas neįvyksta *de facto*. Bet tokiu atveju tai dažnai yra betikslis laukimas ir lėšų švaistymas, belaukiant, kol neišvengiamas pažeidimas įvyks ir bus galima kreiptis į kitą rangovą. Reaguojant į šią problemą, bendrosios teisės sistemos valstybių įstatymai leido nutraukti sutartį iki faktinio pažeidimo momento, t.y. kai sutarties pažeidimas yra numanomas.

Anglijos teisėjo Devlin J. išdėstyti teiginiai byloje *Universal Cargo Carriers Corp* prieš *Citati* (1957) tapo numanomo pažeidimo klasikiniais teiginiais.

Šioje byloje teisėjas Devlin J. nustatė, kad numanomas pažeidimas gali kilti dviem atvejais:

1) jeigu šalis žodžiais ar veiksmais nurodė, kad ji neįvykdys įsipareigojimų laiku; arba
2) jeigu šalis yra nepajėgi įvykdyti savo įsipareigojimų laiku ir remiantis objektyviomis aplinkybėmis, tai galime nustatyti.

Pirmasis atvejis gali pasireikšti tokia forma kaip kitos šalies pareiškimus: “Aš noriu, bet negaliu to padaryti” arba “Aš nepadarysiu”.

Antrasis atvejis yra tuomet, kai nukentėjusioji šalis mano, kad kita sutarties šalis negalės įvykdyti įsipareigojimų laiku. Šis atvejis bendrosios teisės sistemos šalyse yra laikomas rizikos atveju, kadangi kita šalis gali klaidingai nuspręsti, kad sutarties šalis negalės vykdyti įsipareigojimų.

Nors įstatymai leidžia nutraukti sutartį esant numanomam esminiam sutarties pažeidimui, ši procedūra gali būti labai rizikinga. Sutarčių praktikoje net ir sutarties nutraukimas faktinio pažeidimo atvejais kartais gali būti rizikingas ir gali bumerangu atsisukti prieš asmenį, nusprendusį nutraukti sutartį, jeigu paaiškėja, kad jis ją nutraukė neteisėtai. Rizika yra dar didesnė numanomo pažeidimo atvejais. Jeigu asmeniui, nutraukus sutartį, paaiškėja, kad jis teisiniu požiūriu neturėjo pateisinamos priežasties sutarčiai nutraukti, tuomet būtent toks asmuo laikomas apžeidusiu sutartį.

Todėl tam, kad būtų išvengiama klaida dėl nepagrįsto sutarties nutraukimo esant numanomam pažeidimui būtina teisingai kvalifikuoti numanomą sutarties pažeidimą, t.y.:

1) numatomas galimas sutarties pažeidimas, t,y. sutartis gali būti neįvykdyta, netinkamai įvykdyta arba gali būti praleistas sutarties įvykdymo terminas;
2) yra konkrečios objektyvios aplinkybės, kurios įtarimą dėl numanomo sutarties pažeidimo akivaizdžiai pagrindžia, arba kitos šalies pranešimas (žodžiu ar veiksmu) apie galimą netinkamą sutarties įvykdymą. Nėra abejonių dėl kitos šalies galimybės sutartį įvykdyti;
3) numanomas sutarties pažeidimas turi būti esminis sutarties pažeidimas.

Kitos sąlygos norint nutraukti sutartį:

1) prašymas kitai sutarties šaliai patvirtinti apie tinkamą sutarties įvykdymą;
2) pranešimas kitai šaliai apie ketinimą vienašališkai nutraukti sutartį.

Magistro darbo autorė, atsižvelgdama į numatomo sutarties pažeidimo normos Lietuvos CK naujumą bei pasinaudojant bendrosios teisės sistemos šalių patirtimi ir tarptautinių teisės aktų nuostatomis, pastebi, kad Lietuvos CK 6.219 straipsnio reglamentavimas nėra visiškai nuoseklus ir tikslus. Todėl yra pasiūloma rekomendacinė pavyzdinė CK 6.219 straipsnio redakcija.

ANTICIPATORY BREACH OF CONTRACT, OR HOW TO AVOID MISTAKE CANCELING CONTRACT

SANDRA RUMSKAITĖ

SUMMARY

This master final paper "Anticipatory breach of contract, o how to avoid mistake canceling contract" analyzes concept "anticipatory breach of contract" and how this concept is regulated in other legal systems of the word and in the Lithuanian civil system.

A term "anticipatory breach of contract" is new in the Lithuanian civil system. The Civil Code of the Republic of Lithuania regulates grounds and order of termination of contracts and following the principles of international commercial contracts prepared by UNIDROIT.

This concept "anticipatory breach" has its roots in English common law. The first anticipatory breach precedent was happened in Hochster v De la Tour (1853). Where an anticipatory breach occurs, the other party can sue for breach straight away; it is necessary to wait until performance fails due.

Suppose a contract provides for performance by a contractor on a particular day, let us say the 1st November. Suppose it is clear on the 1st October that the contractor is not going to be able to perform on the 1st November. Does the other party have to wait till 1st November and then terminate the contract? Or can, he or she terminate at an earlier time?

If it is necessary to show an anticipatory breach (what is more, a serious breach) before one can safely terminate, then, logically, it would be impossible to terminate before a breach actually occurs. But then it is often pointless - and possibly wasteful of resources - to wait around for an inevitable breach before being free to go elsewhere. The common law has responded to this problem by allowing termination of a contract before actual breach. This is called anticipatory breach.

In the case Universal Cargo Carriers Corp v Citati (1957) the judge Devlin J. made the point that anticipatory breach may arise in two ways and which have become the classic statement on anticipatory breach:

1) either because a contractor indicated by words or conduct that he or she will not perform on the day; or

2) because the contractor has put it out of his or her power to perform on the day.

The first type may be in the form of "I want to but I can't" or it may be in the form "I won't".

The second type is where the risk lies because the other party may misjudge whether the contractor has put it out of his or her power to perform.

Although the law allows an anticipatory breach, but it can be a very risky procedure. We have seen that terminating when there has been an actual breach is sometimes a risky process and may backfire on the person who decides to terminate if it turns out that he or she has terminated wrongfully. The risk is all the more so in anticipatory breach cases.

So, if we whant to avoid mistake canceling contract, we must correct show an anticipatory breach:

1) *anticipatory breach of contract is mean an anticipatory non-performance can be failure by a party to perform any of its obligations under the contract, including anticipatory defective performance or anticipatory late performance;*
2) *objectively and concretely circumstances, that it is clear that there can be a fundamental non-performance by other party, or other indicated by words or conduct that he or she will not perform on the day;*
3) *anticipatory breach must be fundamental breach of contract.*

The other conditions which are need to terminate contract are:

1) *a party may demand adequate assurance of due performance;*
2) *notice about termination to the other party.*

In the master final work the author analyzes concept anticipatory breach of contract, haw this concept is regulated in common law precedents and in an international law, and draw the conclusion that the norm of anticipatory breach of contract in Lithuania Civil Code is not correct regulated. So, the author offers the new edition of article 6.219 of Lithuania Civil Code.

Sandra Rumskaitė
E. paštas: sanrum@gmail.com
Darbo baigimo data: 2006-11-04